

Sýrska liturgia

Nádhera liturgie
sýrskej cirkvi
predstavuje jednotu
v mnohosti

str. 6

Prvý rektor Rusika

Pred 50-timi rokmi
zomrel prvý rektor
Kolégia Russicum
P. Vendelín Javorka, SJ

str. 12

Podeliť sa s krásou

V Žiline pribudne
galéria so stálou
expozíciou
historických ikon

str. 23

Majú na mňa dôkazy?

Christos voskrese! Kristus vstal z mŕtvych! Nastal prvý deň nového sveta, prvý deň „nového stvorenia“. Už nič nebude ako kedysi, lebo „prvé sa pominulo“ (Zjv 21, 4). Ubezpečuje nás o tom sám Boh: „*Hľa, všetko robím nové*“ (Zjv 21, 5). A možno preto, lebo pozná človeka, prikazuje svätopiscovi: „*Píš: Tieto slová sú verné a pravdivé*“ (Zjv 21, 5).

Vítaznou Kristovou smrťou sa začala obnova celého sveta. „*Zaraduj sa, zem, zaplavená toľkým jasom, lebo svetlo večného Kráľa vymanilo ťa z moci temnôt (...) a tento chrám nech zaznie naším jasavým spevom,*“ spieva sa vo *Veľkonočnom chválospeve*. A v našich chrámoch naozaj zaznel „*jasavý spev*“. V chrámoch určite. Ale my sme predsa „*chrámom Ducha Svätého*“ (porov. 1 Kor 6, 19)! Aj tento chrám zaznel „*jasavým spevom*“? Som presvedčený, že áno. V tú noc Bielej soboty určite. Ale už by som sa neodvážil dať ruku do ohňa, že znie „*jasavým spevom*“ ešte dnes. Nehovorím, že u každého, ale u väčšiny z nás, mňa nevynímajúc, je to skôr už len akési šumenie, ak vôbec...

Kedysi v druhej polovici minulého storočia sa na múre Sorbony objavil sarkastický nápis *Viete, že kresťania ešte jestvujú?* Prirodzene, vyvolalo to pohoršenie a nápis čoskoro zmizol. Myslím si, že nemusel. Mohol tam zotrvať ako memento pre tých, ktorí sa považujú za kresťanov. Nie nadarmo sa Dietrich Bonhoeffer pýta: „*Keby ťa obžalovali, že si kresťan, našli by proti tebe dôkazy?*“ Tu sa už sarkazmus mení na tvrdú realitu. Tu sa už nedá schovať v dave, pretože je to jasná, osobne položená otázka pre každého z nás.

No naschvál – ako by znela moja obhajoba? Účasť na bohoslužbách, sem-tam nejaká modlitba „navyššie“, občas almužna, mariánska púť, priateľstvo s kňazmi... No o pocite vykúpenia, či dokonca o radosti z neho – ani slovko! Len kresťanstvo zredukované na folklór či charitu, radostná zvesť na zvesť, soľ na vanilku, svedectvo na v podstate prázdne reči, tajomstvo kríža na Krista bez kríža, vykúpenie na Bielu sobotu...

Hoci sa cítim byť veriaci kresťan, pre okolie sa javím, ako by som bol „málo vykúpený“. Svojím prežívaním vykúpenia totiž dávam tajomstvu zdanie všednosti, takže svet zíva od nudy.

Problém je asi v tom, že som zobral svoje kresťanstvo, priveľmi historicky, priveľmi chronologicky – od narodenia Krista, cez jeho verejné pôsobenie, až po jeho zatknutie, umučenie a smrť. A až na záver je jeho zmŕtvychvstanie. No skutočné kresťanstvo sa začína vykúpením. A možno ani nie tak radostným zvolaním *Christos voskrese!*, ale prežívanou odpoveďou *Voistinu voskrese!*

A až vtedy bude môcť byť moje meno súčasťou nápisu na múre Sorbony. Bude to maličký dôkaz obžaloby, že som predsa len kresťan.

PAVOL PRIKRYL

Myšlienka čísla:

**Najlepší spôsob ohlasovania kresťanstva je
naša radosť.**

Bl. Matka Terézia

Staňte sa členom Klubu časopisu VOX

Časopis VOX je závislý od podpory svojich čitateľov.

Predplatením si časopisu

a získaním aspoň jedného predplatiteľa

alebo akýmkoľvek finančným darom

sa automaticky stávate členom klubu.

**Členom klubu môže byť jednotlivec, rodina,
spoločenstvo či firma.**

Viac informácií získate na www.vox.prikryl.sk

List Diognetovi

List Diognetovi je podivuhodné svedectvo oduševnenej kresťanskej viery v zjavenie a o kresťanskom sebedomí. Napísal ho neznámy autor v druhej polovici druhého storočia a adresoval ho vznešenému pohanovi menom Diognetos. Jediný rukopis listu sa zničil pri požiari knižnice ve Štrasburgu v roku 1870.

Kresťania sa nelíšia od ostatných ľudí ani pôvodom ani rečou ani spôsobom života. Neobývajú vlastné mestá, nepoužívajú nijakú osobitú reč, ani nežijú nejakým nápadným životom. Toto učenie nevynašli oni dajakým rozumovaním alebo úsilím bádavých ľudí, ani nehája ľudskú náuku ako niektorí.

Obývajú aj grécke aj barbarské mestá, podľa toho, ako komu určil osud. V obliekaní a strave, ako aj v ostatných oblastiach života sa držia domorodých obyčají, no ukazujú obdivuhodný, ba podľa všeobecnej mienky až neuveriteľný životný postoj.

Bývajú vo svojej vlasti, ale ako cudzinci. Všetko majú s ostatnými spoločné ako občania, a všetko znášajú ako prišielci. Každá cudzia krajina je ich vlasťou a každá vlasť cudzinou. Ženia sa ako ostatní a plodia deti, ale nemlúvňatá neodhadzujú. Stôl majú spoločný, ale lôžko nie.

Sú v tele, ale nežijú podľa tela. Bývajú na zemi, ale svoj domov majú v nebi. Vydané zákony poslúchajú, a svojím životom prevyšujú zákony. Všetkých majú radi, a všetci ich prenasledujú. Nepoznajú ich, a predsa ich odsudzujú. Zabíjajú ich, a oni ožívajú. Sú žobrákmi, a predsa mnohých obohacujú. Všetko im chýba, a pritom všetkým oplývajú. Potupujú ich, a v potupe získavajú slávu. Kazia im povest', a vydáva sa svedectvo o ich spravodlivosti. Nadávajú im,

a oni žehnajú. Urážajú ich, a požívajú úctu. Hoci robia dobro, trestajú ich ako zločincov. Keď sú trestaní, radujú sa, akoby oživali. Židia proti nim vedú vojnu ako proti cudzincom a pohanovia ich prenasledujú. Ale tí, čo ich nenávidia, nevedia povedať príčinu svojho nepriateľstva.

Jedným slovom: Čím je duša v tele, tým sú kresťania vo svete. Duša je rozptýlená po všetkých údoch tela, kresťania po mestách sveta. Duša býva v tele, ale nie je z tela; aj kresťania bývajú vo svete, ale nie sú zo sveta. Neviditeľná duša je uzavretá vo viditeľnom tele; aj kresťanov vidieť vo svete, ale ich nábožnosť je neviditeľná. Telo nenávidí dušu a bojuje proti nej, hoci mu ona nekrivdí tým, že mu bráni oddávať sa pôžitkom; aj svet nenávidí kresťanov, hoci mu nerobí krivdu, len preto, lebo sa stavajú proti rozkošiam.

Duša miluje telo, hoci ju ono i jeho údy nenávidia; aj kresťania milujú tých, čo ich nenávidia. Duša je uzavretá v tele, ale ona udržiava telo; aj kresťanov drží svet ako vo väzení, no oni udržuujú svet. Nesmrteľná duša prebýva v smrteľnom stánku; aj kresťania putujú uprostred porušiteľných vecí, ale očakávajú nebeskú neporušiteľnosť. Duša sa krotením v jedle a pití stáva lepšou; aj kresťania vystavení mukám, deň čo deň vzrastajú počtom. Boh ich postavil na také význačné miesto, ktoré nesmú opustiť.

List Diognetovi, V.-VI. kapitola

Prvotné bohoslužobné miesta sa spočiatku volili náhodne, neskôr sa stabilizovali

Z pohanského Ríma kresťanské mesto

Výskumy ranokresťanského Ríma, ktoré sa robili v posledných desaťročiach, priviedli archeológov k značne odlišným záverom, k akým prišli ich o generáciu starší kolegovia.

Stále väčšmi vychádza najavo, že premena pohanského Ríma na kresťanské mesto neznamenal v porovnaní s pohanským cisárskym mestom krok späť, ale zmenu na nový Rím. Toto nové mesto bolo predovšetkým mestom svojich mučeníkov.

Rím z ranokresťanských čias sa delil na sedem cirkevných okrskov, ktoré však nijakým spôsobom nespochybňovali vtedajšiu cisársku štruktúru 14 mestských častí. V čele prvých územných jednotiek cirkevnej štruktúry stálo sedem diakonov, ktorí sa zodpovedali priamo pápežovi. Diakoni zaistovali po všetkých stránkach chod predchodcov súčasných farností, zvaných tituly.

DOMUS ECCLESIAE

Aká však bola situácia pred vydaním Milánskeho ediktu v roku 313?

Bolo by chybou predstavovať si, že cisársky edikt zmenil ako mávnutím kúzelné paličky pohanský Rím na kresťanský. Na počiatku 4. storočia vyznávali kresťanskú vieru široké vrstvy obyvateľstva. Historik Richard Krauthei-

mer charakterizuje situáciu v Ríme pred rokom 313 nasledovne: „*Od konca 2. storočia disponovala kresťanská komunita vlastnými pohrebnými miestami a ich rozšírenie v ďalšom storočí poskytuje neklamný doklad o tom, ako sa kresťanská zvesť v Ríme ujala. Na liturgické slávnosti sa kresťania schádzali v priestoroch, ktoré sa navonok z architektonického hľadiska nijako neodlišovali. Domus ecclesiae, ako sa tieto zhromaždiská nazývali, mohli byť v súkromných domoch, v kúpeľoch, v školách i inde. Bohoslužobné miesta, z počiatku volené náhodne, podľa toho, kto poskytol vhodný priestor, sa kvôli rastúcemu počtu veriacich postupne stabilizovali a pravdepodobne aj prispôbovali liturgickým zvyklostiam. To však nemení nič na tom, že prvé domus ecclesiae boli rozptýlené po meste, schované v desaťtisícoch domov a činžiakov. Bežný návštevník Ríma by si teda povšimol akurát tak chrámy antických božstiev, administratívne budovy, paláce, divadlá, veľké sídla, navštívil by štvrte stredných vrstiev, ale nezaznamenal by nijaký do-*

mus ecclesie ani trophaeum sv. Petra, pravda, ak by sám nebol kresťanom.“

MATKA A HLAVA VŠETKÝCH KOSTOLOV

Edikt zaručujúci slobodu kresťanskému vyznaniu situáciu radikálne zmenil. Nástup novej etapy ohlásil sám cisár, keď položil základ prvému rímskemu chrámu, výhradne určenému na bohoslužby. Tak vznikla prvá katedrála Basilica Salvatoris, to znamená chrám zasvätený Spasiteľovi, ktorý sa neskôr premenoval na Baziliku sv. Jána v Lateráne, známu ako Lateránska bazilika, ktorá sa považuje za *omnium urbis et orbis ecclesiarum mater et caput*, t. j. za matku a hlavu všetkých kostolov mesta a sveta. Cisár od počiatku počítal aj so stavbou baptistéria, kaplnky určenej na vysluhovanie krstov, ktorá podľa názoru archeológov stála na mieste súčasnej, o sto rokov mladšej oktogonálnej stavby.

SVÄTÁ HELENA

Zatiaľ čo Lateránska bazilika bola jedinou novo vybudovanou kresťanskou stavbou vo vnútri hradiieb, súčasne s ňou dala cisárova matka dala Helena prestavať veľkú aulu rezidencie cisára Septimia Severa, ktorú si sama zvolila za svoje sídlo, na ďalšiu kresťanskú baziliku. Chcela jej dať meno *Hierusalem*, pretože v nej našli svoje miesto relikvie privezené zo Svätej zeme. Až po roku 1000 sa začína objavovať pod menom Bazilika Svätého Kríža. Svätá Helena plánovala preniesť do Ríma symbolické významy Jeruzalema. Archeológovia dokazujú, že nešlo len o akýsi palácový kostol, vyhradený pre cisársky dvor. Skoré založenie kaplnky zasvätenej sv. Helene a nález baptistéria poukazujú na prítomnosť širšej komunity.

Bazilika Svätého Kríža v Jeruzaleme sa čoskoro stala jedným z najdôležitejších rímskych kostolov. Najneskôr od polovice 5. storočia sa v nej konala veľkopiatočná liturgia a aj liturgia 4. pôstnej nedele.

DONORI

Vznik oficiálnych kultových miest prišiel so sebou konfrontáciu dvoch tradícií: liturgie slávanej v domus ecclesiae a slávnostnej verejnej liturgie v bazilike. Priestranná bazilika poskytla okrem toho aj miesto na to, aby sa všetci veriaci mohli zhromaždiť vókol svojho biskupa, čo predtým bolo prakticky nemožné.

Súčasne s veľkými cisárskymi fundáciami vznikli v meste prvé kostoly. Po väčšinu 4. storočia, prinajmenej do smrti pápeža Damasa roku 384, vznikali priamo z podnetu rímskych biskupov, Petrových nástupcov. Dávali k dispozícii svoj vlastný majetok alebo prostriedky, čo získali od veriach. Neskôr v tejto bohumilej činnosti vystriedali pápežov predovšetkým členovia mestskej aristokracie, vďaka ktorým sa hmotný majetok Cirkvi rýchlo rozrastal. Tieto prvé kostoly sa volali *tituly*, ako to po prvý raz dokumentuje správa z roku 377.

TITULY

V právnickej terminológii *titulus* znamenal zakladateľský akt, pri ktorom darca poskytol dostatočné prostriedky na stavbu budovy a jej zariadenia liturgickou výstavou. Súčasťou daru boli aj prostriedky na život kléru. Až do reformy v prvej polovici 5. storočia tituly požívali úplnú ekonomickú autonómiu vzhľadom k centrálnej správe v Lateráne.

Liber Pontificalis, zbierka pápežských životopisov, zachovaná v spísanej podobe v 6. storočí, pripisuje zakladanie titulov viacerým pápežom. Prvú zmienku nájdeme v životopise pápeža sv. Kléta, tretieho nástupcu sv. Petra. Nie je však zrejmé, či náhodou nejde o premietnutie obvyklých praktík do minulosti. Veľmi konkrétne údaje však nájdeme v životopise pápeža sv. Marcela (306 – 308). V Ríme vraj založil až 25 titulov.

POSLANIE TITULOV

Ako teda vyzerala správa takého titulu? Vedľa kňazov stál na jeho čele ďalší, nižší klérus s rôznym poslaním a rôznymi úlohami. K rozdeleniu neprišlo až po Konštantínovom edikte, o čom svedčia už listy pápeža sv. Kornélia Fabioví z Antiochie z polovice 3. storočia a často aj nápisy na náhrobkoch.

Hlavnou úlohou titulov bola príprava katechumenov na krst. Aj preto boli vybavené knižnicami s posvätnými textami, a preto medzi nižším klérom mali dôležité miesto *lectores*, tedy tí, ktorí predčítali. Krstiteľnice však tituly nemali. Krst udeľoval len biskup a vysluchoval sa vždy v Lateráne na Veľkú noc.

Rýchle sa zväčšujúci počet veriach však už v polovici 4. storočia viedol k výstavbe ďalších baptistérií, pričom krst sa začal udeľovať aj mimo Veľkej noci. Baptistéria sa postupne začali stavať aj pri veľkých bazilikách nad hrobmi mučeníkov, a to za hradbami mesta. Robilo sa to preto, pretože k hrobom svedkov viery začalo putovať stále viac

Kotva a ryby – prvé kresťanské symboly z Domitilíných katakomb

nepokrstených, ktorí túžili prijať krst v blízkosti posvätných miest.

Do titulárnych kostolov sa začali postupne prenášať aj relikvie mučeníkov, ktorých pochovali za hradbami mesta. Tak postupne začalo miznúť rozdelenie na mesto živých a mŕtvych.

V tituloch sa aj slúžila nedeľná Eucharistia. V tejto dobe bola živá prax prinášať fermentum, eucharistický chlieb

posvätený pápežom na Lateráne, do vlastného titulu a pripojiť ho k vlastnému eucharistickému kalichu. Tento liturgický obrad bol výrazom „spoločenstva všetkých kňazov s biskupom a teda jednoty liturgie slávanej v nedeľu v rôznych rímskych chrámoch,“ ako zdôrazňuje na počiatku 5. storočia list pápeža sv. Inocenta I.

JOHANA BRONKOVÁ /RV

VENDELÍN JAVORKA
JEZUITA A MISIONAR
(ČERNOVÁ 1882 - ŽILINA 1966)

AKADÉMIA PRI PRÍLEŽITOSTI
50. VÝROČIA ÚMRTIA VENDELÍNA JAVORKU SJ

— SOBOTA 16. 4. 2016 —

8.00 sv. omša – abp. Cyril Vasíľ SJ v Katedrále Najsvätejšej Trojice v Žiline
9.30 Pocta Vendelínovi Javorkovi SJ na Starom cintorine v Žiline – Zbor z Černovej
10.00 – 12.30 prednášky – Mons. Cyril Vasíľ SJ, Peter Dufka SJ, Milan Hudaček SJ, Ladislav Csontos SJ v Diecéznom centre v Žiline
13.00 záver

IHS NAŠA ŽILINSKÁ DIECÉZA

Blížšie informácie: icommunio@gmail.com

Liturgia sýrskej cirkvi – jednota v mnohosti

Sýrska liturgia

Medzi významné činitele katolíckej tradície v dejinnom prostredí neskorej antiky môžeme nesporne zaradiť sýrsku liturgiu v jej premenách. Bol to dejinný fenomén, ktorý ovplyvnil na dlhé roky mnohé činitele východného typu liturgie vo viacerých krajinách, či dokonca kontinentoch.

Prvočné cirkvi na Východe povstali odmietnutím vieroučných doktrín prvotných všeobecných koncilov, zvlášť Efezského a Chalcedónskeho. Neskôr prerušili unitu cirkevného spoločenstva s Rómom a takisto aj so svojimi východnými patriarchátmi. Vtedy sa od Ríma oddelilo niekoľko národných cirkví, z ktorých si niektoré doposiaľ zachovali svoju vlastnú liturgickú i národnú identitu. Tieto cirkvi majú bohaté liturgické, spirituálne, no najmä mníšske skúsenosti.

Z praktického a logického hľadiska ich môžeme rozdeliť podľa toho, koľko uznávajú všeobecných cirkevných koncilov. Sú to najmä starobylé orientálne cirkvi 5. storočia: Asýrska cirkev Východu (Sýria, Libanon, Irán, Irak, India ...); orientálne cirkvi do Chalcedónskeho koncilu: Koptská ortodoxná cirkev (Egypt), Sýrska ortodoxná cirkev (Sýria, Libanon, Jordánsko, India), Arménska apoštolská cirkev (Arménsko, Irán, Irak, India, Etiópia), Etiópska ortodoxná cirkev (Etiópia, Jeruzalem), Malankarsko-sýrska ortodoxná cirkev (India). Tieto cirkvi akceptujú prvé tri ekumenické koncily.

Každá z vymenovaných ortodoxných cirkví má akoby dvojníka – uniatskú katolícku cirkev, ktorá žije v úplnej jednote s Rómom. Svoj pôvod odvodzujú od východných kresťanov, ktorí obnovili svoju jednotu s Rómom. Dnes teda existuje Sýrska katolícka cirkev (1662), Arménska katolícka cirkev (1740), Koptská katolícka cirkev (1895), Etiópska

katolícka cirkev (1930) a Sýrsko-malankarská katolícka cirkev (1930).

ANTIOCHIA A EDESA

Na území starovekej Sýrie existovali v kresťanskom staroveku dve významné centrá kresťanskej viery. Boli to mestá Antiochia, v ktorom prevládala hellénska kultúra, a Edesa, kde sa používal sýrsky jazyk.

V 4. storočí po Kristovi žilo v Antiochii približne pol milióna obyvateľov a Rimania na podklade národnej expanzie miestneho obyvateľstva priznali tomuto mestu štatút slobodného mesta, *Civitas libera*. Evanjelium sa začalo v Antiochii ohlasovať už v 1. storočí, čiže ide o jedno z najskoršie christianizovaných území, na ktorom vyrástli architektonicky významné kresťanské stavby či vznikli mnohé teologicky hodnotné diela. No neskôr, následkom konfesiónalných sporov či geografického zemetrasenia v roku 526, ako aj okupáciou perzskej (538) a arabskej (638) invázie, Antiochia začala výrazne upadať.

V Edese získavalo kresťanstvo svoje konfesiónalne dimenzie už od apoštolských čias. Podľa dejinnej tradície na územie Sýrie apoštol sv. Júda Tadeáš, nazývaný aj sv. Addai. Podľa *Zlatej legendy* ho poslal apoštol sv. Tomáš po Kristovom nanebovstúpení (pod spomenutým menom Addai) z Edesy, druhého najväčšieho mesta Antiochijskej provincie, do Sýrie ku kráľovi Abgarovi, ktorý chcel namaľovať obraz Krista.

Legenda hovorí, že kráľ nemohol dokončiť spomenutý obraz podoby Krista a Boh sám dokončil tento obraz.

Obyvatelia Edesy po prijatí evanjelia začali veľmi rýchlo budovať prvé kultové miesta na slávenie kresťanskej liturgie a mesto Edesa sa stalo centrom sýrskeho kresťanstva. Hoci sa v Edese jazykovo rozprávalo aramejským dialektom, sýrsky jazyk sa silno praktizoval ako oficiálny liturgický jazyk Sýrskej cirkvi v staroveku. V ňom písali svoje teologické diela takmer všetci sýrski cirkevní otcovia.

Cez vzťahy Edesy k Jeruzalemu sa mnohé liturgické zvyky exportovali zo sýrskeho prostredia do Jeruzalema. Potvrzuje to aj kaplnka v Bazilike Božieho hrobu v Jeruzaleme, v ktorej sa slúži sýrska liturgia.

Pôvodne aramejské obyvateľstvo malo aj silný vzťah k semitským Židom, nakoľko prví kresťania, pochádzajúci zo židovstva, boli na území Sýrie nábožensky značne aktívni.

NÁRAST POVEDOMIA

Obyvatelia starej Sýrie sú potomkami kresťanských Aramejčanov, ktorí si zachovali ranokresťanský antiochijský sýrsky obrad a dnes žijú najmä v Sýrii, v Libanone, Iraku, Egypte a v USA. Rozkvitnutá kresťanská kultúra v provinciách Východorímskej ríše, predovšetkým v Sýrii, priniesla miestnemu obyvateľstvu silné kultúrne a národné povedomie, ktoré ich viedlo k nezávislosti od Konštantínopolu.

Keď koncil v Chalcedone v roku 451 odsúdil monofyzitické bludné učenie o jednej prirodzenosti v Kristovi, vyvolalo to v Sýrii živý náboženský i politický odpor, najmä keď vo vtedajších časoch ešte neboli presne definované teologické pojmy *prirodzenosť* a *osoba*. V Sýrii sa monofyzitizmus rýchlo rozšíril, a to najmä na vidieku, a monofyzitom sa dokonca podarilo dosadiť svojho kandidáta na stolec antiochijského patriarchu.

MONOFYZITIZMUS

Kolísavosť myslenia gréckych cisárov, ktorí chceli upokojiť Sýriu, spôsobila, že vyše 70 rokov spravovali sýrsku cirkev v Antiochii raz katolícki, inokedy monofyzitickí patriarchovia. Cisár Justín I. (518 – 527) túžil mať v krajine konečne mier, preto potlačal separatistické úsilie a v boji proti monofyzitickým bludárom postupoval so všetkou neúprosnosťou.

Jeho synovcovi Justinianovi (527 – 555) by sa aj bolo podarilo definitívne odstrániť blud monofyzitizmu, keby sa cisárovna Teodora napokon nezasadila za monofyzitizmus. S pomocou cisárovnej sa dostal k biskupskej hodnosti mních Jakob Baradaí. Tajne preoblečený za žobráka prešiel Malú Áziu, Sýriu a Egypt a opäť vytvoril monofyzitickú hierarchiu. Od tých čias sa monofyzitickí Sýrčania nazývajú podľa svojho organizátora *jakobiti*.

Iba v Palestíne sa jakobitom nepodarilo získať si pevnú pozíciu, a to vďaka odporu mníchov z kláštora sv. Sabíny pri Jeruzaleme. Takto existovali v Sýrii de facto dve cirkvi: katolícka menšina melkitov (pravoverných, kráľovských z antiochijského patriarchátu) a monofyzitická cirkev jakobitov. Pretože jakobiti pokladali východných Rimanov za nenávidenú cudziu moc, privítali roku 636 arabských dobyvateľov. Neskôr sami mnoho trpeli pod nadvládou mohamedánov a mnohí Sýrčania vtedy odpadli od kresťanstva a prijali islam.

VZNIK

Po relatívne krátkom misijnom pôsobení reholí dominikánov a františkánov v časoch križiackych výprav a tiež v 16. storočí sa až na začiatku 17. storočia podarilo vytvoriť Sýrsku katolícku cirkev, keď v meste Aleppo, predovšetkým pričinením kapucínov a jezuitov, sa získalo na katolícku stranu mnoho jakobitov, medzi nimi aj niekoľko biskupov a patriarchu, pretože takmer 100 rokov trvajúce prenasledovanie katolíkov jakobitmi by bolo bezmála zničilo Sýrsku katolícku cirkev.

Diskusia medzi západnými a východnými kresťanmi v 13. storočí, r. 1290

Na konci prenasledovania (1782) si štyria katolícki sýrski biskupi zvolili za patriarchu Michaela Jarweha, ktorý ako utečenec založil stály patriarchát v libanonskom Charfete. Neskôr patriarcha Efrém II. (1898–1929) preložil sídlo patriarchátu do Bejrútu v Libanone.

JAKUBOVA LITURGIA

Sýrska (antiochijská) liturgia pochádza z Jeruzalema a inak sa nazýva aj Jakubovou liturgiou podľa svätého apoštola Jakuba mladšieho, prvého jeruzalemského biskupa.

Logo Sýrskej katolíckej cirkvi

Bohatá sýrska liturgia obsahuje veľmi staré znenie jednotlivých liturgických modlitieb, používaných na území Sýrie. Tá bola v prvých storočiach kvitnúcim kresťanským územím s rozvinutou liturgickou tradíciou. Svedčí o tom aj bohatstvo sýrskych liturgických stavieb, pochádzajúcich už z 2. storočia po Kristovi. Významným dejateľom, ktorý zanechal hlbokú brázdou na poli Sýrskej

cirkvi, bol svätý Efrém Sýrsky († 373), nazývaný aj *Slnko sýrskych prorokov* a často označovaný za *Citaru Ducha Svätého*.

Liturgickou rečou je starosýrčina, čo je veľmi blízka reč aramejskej reči Ježiša a apoštolov, ale používajú sa aj iné jazyky. Mnohé modlitby, predovšetkým čítania, sa pri bohoslužbách modlia či spievajú po arabsky, turecky, ale najmä v jazyku malayalam.

Takmer vždy sa pri eucharistickej liturgii slávnosti sýrskeho rítu používa kadidlo. Forma slávenia omše je zväčša spievaná. Sýrsky rítus používa množstvo anafor (eucharistických modlitieb), ktoré sa striedajú podľa sviatkov a výberu celebranta.

ŠTRUKTÚRA LITURGIE

Z hľadiska historickej rekonštrukcie môžeme tzv. typickú formu slávenia eucharistickej liturgie v sýrskom obrade charakterizovať nasledovne.

Kňaz, oblečený v kňazskom rúchu čiernej farby (ešte to nie je rúcho, v ktorom sa bude celebrovať liturgia), najprv vykoná na oltári prvú stupňovú modlitbu, v ktorej odporúča celé svoje konanie a existenciu Bohu. Následne si uctí oltár v jeho strede a na bokoch. Nato zoberie do dlaní pripravenú veľkú, ešte nekonskrovanú hostiu a nad ňou recituje modlitbu obetovania. Po druhej stupňovej modlitbe si s patričnou modlitbou oblečie samotné omšové rúcho a obráti sa naspäť k oltáru, kde prednesie ďalšiu stupňovú modlitbu. Potom pozdvihne paténu a kalich, pričom svoje ruky drží prekrížené na hrudi, a vysloví ďalšiu modlitbu k Bohu s prosbou, aby Pán na príhovor Panny Márie

a svätých prijal pripravené dary chleba a vína. Zároveň si pripomenie pamiatku zosnulých, ktorí ho už predišli do večnosti. Potom nasleduje oslavná pieseň s incenzom oltára, obetných darov a ľudu. Počas incenzovania kňaz dva razy požehná obetné dary a na to hovorí znenie Trishagionu: „Svätý, svätý, svätý.“ Nato nasleduje epištola, ktorú zvyčajne číta miništrant, a evanjelium, ktoré prednáša kňaz. Pred a po evanjeliu kňaz požehná veriacich evanjeliárom, pričom povie: „Pokoľ nech je s vami všetkými.“ Potom sa prednesie *Vyznanie viery*. Po incenze oltára a umytí si rúk celebranta nasleduje obrad prejavenia si znaku pokoja s následným liturgickým bozkom, za tým je modlitba vkladania rúk nad obetné dary so vzývaním Ducha Svätého. Potom nasleduje modlitba s vélom, počas ktorej kňaz tri razy pohybuje kalichovým vélom nad obetnými darmi. Nasleduje gesto požehnaní: predsedajúci sa sám prežehná, potom požehná asistenciu a takisto ľud na tri svetové strany.

Ďalšie obrady sa podobajú rímskemu poriadku. Nasleduje *Sursum corda* s pozdvihnutím rúk k nebesiam a *Gratias agamus* s úklonom, ruky predsedajúceho smerujú k obetným darom. Obetné dary kňaz viac ráz žehná krížom. Potom nasleduje prefácia. Nasledujúca konsekrácia sviatostných spôsobov je bez pozdvihnutia sviatostných spôsobov a bez pokľaknutia, ide len hlboký úklon po premenení chleba a vína. Po ďalšej epikléze sú šesťnásobné intercesie s diptychmi, po ktorých sa celebrant dotkne najprv konsekrovaných spôsobov a následne svojich pier ako symbolu pozdravenia pokoja. K tomu sa pripája lámanie chleba a mixtio – zmiešanie spôsobov, pozdrav pokoja a šesťnásobné požehnanie (tri požehnaní oltára, tri požehnaní ľudu).

Po *Otčenáši* s doxológiou a vkladáním rúk celebrant pozdvihne konsekrované spôsoby. Najprv pozdvihne paténu so slovami „*Sancta sanctis*“, pričom si uctí Kristovo telo priložením na oči a na pery, rovnako potom krv pozdvihnutím kalicha so slovami „*Gloria Patri*“. Tretie pozdvihovanie obidvoch konsekrovaných spôsobov je rovnaké ako pri obetovaní, ale so zvolaním: „*Jediný Svätý je Boh Otec*.“

Po prijímaní kňaza prijímajú veriaci, a to pod obidvoma spôsobmi. Prijímanie veriacich v sýrskom obrade sa začína aj končí sviatostným požehnaním so sviatostnými spôsobmi. Nasleduje vďakyvzdanie po prijímaní a záverečné požehnanie. Na záver sa celebrant pomodlí záverečnú modlitbu a odíde.

Snímka: ACN

Patriarcha Sýrskej katolíckej cirkvi Ignác Jozef III. Younan pri slávení Eucharistie

OSOBITOSTI LITURGIE

Liturgia Sýrskej cirkvi má v sebe inkorporované značné množstvo špecifických liturgických prvkov, závislých od dejiného vývoja, ako aj vlastných proprií, zachovaných v liturgických knihách.

K osobitným bohoslužobným predmetom sýrskeho obradu sa zvlášť zaraďuje paténa s podstavcom, asterisk (hviezdicový oblúk nad paténou) a lyžička na prijímanie. Hostia v sýrskom obrade je kysnutá. Veľká hostia je označená 13 krížikmi. Praktizuje sa prijímanie pod obidvoma spôsobmi, a to namáčaním. Kňaz prijíma eucharistickou lyžičkou. Namiesto pally sa môže použiť kovové veľo.

K liturgickému rúchu kňaza patrí aj náplečná šatka vo forme kapucne. V dejinách predstavovala mítru a kedysi ju nosili len biskupi a vyššie postavení cirkevní hodnostári ako súčasť chórového oblečenia.

To, že sa cez *Krédo* sa incenzuje oltár i ľud, tiež patrí k osobitostiam sýrskej eucharistickej liturgie. Medzi ne sa počíta aj viacnásobné zvolanie *Orate fratres*, ktoré celebrant hovorí po oboch stranách, najprv smerom k oltáru, potom k veriacim. Pri vzývaní Ducha Svätého,

epikléze, vykonáva kňaz rovnaké krúživé pohyby rúk ako pri prefácii. K spoločnej modlitbe vyzýva kňaz veriacich so zdvihnutým kadidlom, aby sa s ním modlili. Deje sa tak pred *Otčenášom* a pred *Vyznaním viery*. Invokácia *Dominus vobiscum* sa deje čírim zdvihnutím pravej ruky a jednoduchým obrátením hlavy napravo.

Zaujímavý symbolický význam zahŕňa v sebe symbolika Najsvätejšej Trojice podľa reťazí na sýrskej kadidelnici pri incenzovaní. Vtedy kňaz uchopí prvú reťaz kadidelnice a požehná kadidlo slovami „*Svätý je Svätý Boh Otec*“, nato uchopí dve ďalšie reťaze (dve Kristove prirodzenosti) a požehná ich slovami „*Svätý je Svätý Boh Syn*“. Pri modlitbe k Duchu Svätému uchopí kňaz všetky reťaze kadidelnice, čo pre obyvateľov Orientu predstavuje slávnostný okamih.

Osobitné podmienky cirkvi v Sýrii nám ozrejmujú špecifický vývin a skutočnosť reálnych interkonfesionálnych vzťahov medzi cirkvami Západu a Východu. Nech aj tento článok, týkajúci sa katolíckej identity sýrskeho rítu, pomôže k hlbšiemu poznaniu Katolíckej cirkvi v Sýrii a celkovo sýrskej liturgie.

PETER CABAN

Ježišov jazyk pred zánikom

Podľa v súčasnosti bežnej mienky je kresťanstvo európskym náboženstvom, ktoré neskôr kultúru európskeho kontinentu vyviezlo aj do ostatných krajín.

S kutočnosť je však oveľa zložitejšia, pretože koreň kresťanského náboženstva siaha do *Starého zákona*, a teda do Jeruzalema a semitského sveta. Zo starozákonného zdroja stále prjíma kresťanstvo živiny.

Najstaršie kresťanské komunity nájdeme práve na Blízkom východe. Približne 50 kilometrov od sýrskeho Damasku, mesta, súvisiaceho s obrátením apoštola Pavla, sa v horách Kalamun nachádza malebné mestečko Maalula. V pôvodnej aramejšine názov mesta znamená *vstup*, čo s veľkou pravdepodobnosťou súvisí s kaňonom, ktorý spája mestečko s okolitou náhornou plošinou.

KREŠŤANSKÁ OÁZA

Maalulské domy sú učopené na úpäti malebnej horskej rokliny a pripomínajú svojrázny amfiteáter. Mestečko sa od zvyšku krajiny odlišuje na prvý pohľad. Predovšetkým tým, že tu častejšie vidieť kresťanský kríž ako arabský polmesiac a hlahol kostolných zvonov tu znie častejšie ako hlas muezína. No a na Maalulčanov zo strmých svahov vysoko nad mestečkom dozerajú sochy Panny Márie a Ježiša Krista. Maalula je totiž vari jediné mesto v Sýrii, kde kresťanská komunita prevyšuje moslimskú.

Maalula sa už v prvých storočiach po Kristovi stala pre kresťanov významným miestom. Práve tu sa totiž mal odohrať zázrak, ktorý zachránil prvú kresťanskú mučenicu vôbec – svätú Teklu, ktorá bola priamou žiačkou svätého Pavla. Podľa legendy Teklu prenasledovali vojaci, ktorí ju chceli popraviť kvôli jej viere. Teklu zahnali k skalnej stene, kde sa však začala modliť k Bohu, aby jej pomohol. Zrazu sa v skale objavila trhlina, cez ktorú Tekla utiekla. V jaskyni, cez ktorú unikla, neskôr žila a uzdravovala ľudí. V 10. storočí v týchto miestach vyrástol Kláštor sv. Tekly, v ktorom žijú v pravoslávne rehoľnícky.

V meste sa však nachádza ešte starší kláštor – gréckokatolícky Kláštor sv. Sergeja, v ktorého komplexe sa nachádza aj pravdepodobne najstarší chrám sveta. Datovanie na najstaršom zachovalom oltári sveta prezrádza, že Kostol sv. Sergeja bol postavený v čase medzi Milánskym ediktom (313) a Prvým nicejským koncilom (325).

ARAMEJSKY OTČENÁŠ

Kláštorný Kostol sv. Sergeja je zaujímavý aj po inej stránke – je to jedno z mála miest na planéte, kde sa dá pri bohoslužbách počuť *Otčenáš* po aramejsky. Je to však zároveň jediný aramejský moment v liturgii, pretože zvyšok omše znie po arabsky.

Vďaka ťažko dosiahnuteľnej polohe Maaluly a jej relatívnej izolácii od okolitého sveta sa v mestečku dodnes zachoval jazyk, ktorým hovoril aj Ježiš Kristus. Po aramejsky sa hovorí už len v dvoch dedinkách v blízkosti Maaluly – v Džabaadine a Najaa. Aramejšina bola kedysi významný jazyk z rodiny semitských jazykov, v 8. – 5. storočí pred Kristom bola dokonca úradným jazykom celej perzskej ríše. Po aramejsky sú napísané časti *Bible*, z aramejského písma sa vyvinuli niektoré moderné abecedy, napríklad arabčina.

V súčasnosti sa v Maalule hovorí západnou neoaramejčinou. Väčšina obyvateľov je kresťanského vierovyznania, no aj tá časť obyvateľov, ktorá prestúpila na islam, odolala arabizácii a zachovala si niektoré aramejské zvyky, vrátane jazyka.

POKLAD SVETA

Hoci je tu dnes úplne bežné pozdraviť sa po aramejsky tak, ako pravdepodobne zdrazil svojich blízkych a známych aj Pán Ježiš – *Ibla Jatita* (niečo ako naše *ahoj*) –, je to, žiaľ, už len jedno z mála spojení, ktoré Maalulčania v aramej-

čine ovládajú. No pritom to nie je až tak dávno, čo väčšina obyvateľov hovorila plynulo týmto starým biblickým jazykom. Chudoba však vyháňa mladú generáciu do miest a keďže niet komu jazyk odovzdávať, začína vymierať. Žiaľ, aj tí mladí, ktorí zostávajú v meste, kvôli internetu a televízii začínajú zabúdať aramejské slová.

„*Aramejšina je poklad a ak zmizne v tomto meste, zmizne zo sveta*,“ varujú experti. Uvedomujú si to aj tunajší obyvatelia, a tak začali robiť všetko pre to, aby sa jazyk zachoval. Začali sa slúžiť po aramejsky omše, v obchodíkoch sa dajú kúpiť nahrávky, učebnice a slovníky aramejšiny, je možné prihlásiť sa na jazykový kurz.

PRERUŠENÁ RENESANCIA

Keď renesancia aramejšiny začala nabrať na intenzite, prišiel tragický december 2013 a s ním útok islamistov z Frontu al-Nusra. Vyše dva mesiace trvali boje medzi vládnymi silami a islamistami, ktorí uniesli 12 mníšok z Kláštoru sv. Tekly, poničili mnoho vzácných pamiatok nevyčísliteľnej hodnoty, za obeť im padla aj socha Panny Márie nad mestom. Štát získal naspäť úplnú kontrolu nad oblasťou až na jar roku 2014 za pomoci libanonskej organizácie Hizballáh.

V súčasnosti socha Panny Márie opäť dohliada z výšky na mesto, v ktorom sa opäť začína hovoriť rečou, ktorou hovorila aj ona a ktorú učila aj Božieho Syna. No odborníci sa obávajú, že aramejšina skôr-neskôr zanikne. Lingvisti sa však utešujú, že jazyk Ježiša Krista zanechá svoje stopy nielen v zachovalých historických dokumentoch, ale aj v modernej hebrejšine, ktorá si osvojila mnohé aramejské slová

Podľa štúdie UNESCO každé dva týždne zanikne na zemi jeden jazyk...

Spracovala BOKA PIKA

Arcibiskup Cyril Vasil' po návrate zo Sýrie: Kresťania cítia medzinárodnú solidaritu

Pôvodcovia zla sú vonkajší bojovníci

V polovici marca navštívili Sýriu zástupcovia Kongregácie pre východné cirkvi. V delegácii bol aj sekretár kongregácie arcibiskup CYRIL VASIL', SJ, ktorý po návrate poskytol rozhovor *Rádiu Vatikán*.

V akej situácii ste našli tamojšiu Cirkev?

Táto návšteva sa uskutočnila prakticky presne rok po minuloročnej návšteve a istým spôsobom mala aj podobný priebeh. Jej prvoradým cieľom bolo stretnúť miestne kresťanské komunity. Teraz ma cesta zaviedla do Damasku, hlavného mesta, nasledovalo stretnutie s melchitskou komunitou v meste Yabrud, ktoré je asi 60-70 km na sever od Damasku, kde sa zišli aj kňazi a rehoľníci z iných miestnych cirkví, zvlášť Sýrskej katolíckej cirkvi. Navštívili sme aj mesto Al-Nabek neďaleko známeho kláštora Mar Musa, ktorý bol tiež cieľom našej krátkej zastávky.

Zo Sýrie v posledných rokoch mnohí ľudia odišli, je tam aj veľa obetí na životoch. Bolo cítiť, že obyvateľstvo je zdecimované?

Prenasledovanie sa týka vlastne všetkých. Kresťania často opúšťajú svoje miestne farnosti a sťahujú sa do väčších miest. Bolo zaujímavé stretnutie s kňazmi z biskupstva Bosra-Hauran, ktorí sa sťažujú na to, že ich malé dedinské farnosti sa prakticky vyľudňujú, zatiaľ čo mestská farnosť v Damasku má väčší počet veriacich, pretože veriaci s vidieka sa stiahli do bezpečného hlavného mesta. Prináša to so sebou aj sociálne a praktické problémy prežitia týchto malých kresťanských komunit, ktoré sú roztrúsené na veľkom území. Je tu aj problém, že mnohí kresťania sa často už nechcú vrátiť do svojich pôvodných miest a hľadajú možnosť bezpečného života vo veľkomeste, alebo aj za hranicami štátu.

Sú si sýrski kresťania vedomí, že sa za nich iní kresťania modlia?

Ten rozmer medzinárodnej solidarity voči Cirkvi a cirkvám v Sýrii sa vníma veľmi silno. Solidarita sa prejavuje jednak materiálnou pomocou, napríklad

ja som jednotlivým kňazom odovzdal v mene kongregácie istú materiálnu pomoc na prežitie v nasledujúcom roku, ale prejavuje sa aj tým, že cirkevné spoločenstvo je čiastočne medzinárodné. Veľmi ma dojalo stretnutie, čo som mal s rehoľníkmi. Sú často z rôznych národov, zvlášť z Libanonu, ale pracujú tam napríklad aj sestry Matky Terézie. Práve z nedávno zavraždených štyroch sestier Matky Terézie v Jemene tri z nich predtým pracovali v Sýrii.

Ako oslávia kresťania v Sýrii Veľkú noc?

Na miestach, ktoré sú fakticky pod kontrolou štátnej moci, cirkevný liturgický život prebieha bez akýchkoľvek vonkajších prekážok. Dúfajme, že prímerie vydrží. Rozprával som sa aj s jedným františkánom, ktorý pracuje v oblasti troch-štyroch dediniek, čo ostali pod vládou organizácie Al Nusra, bojujúcou proti miestnemu režimu. Tam majú prísne obmedzenia: zákaz používania zvonov, krížov atď., pretože sa začína presadzovať tvrdý islamský princíp šaría. Kresťanskú komunitu najprv vyzývajú, aby konvertovala, ak to neprijme, limitujú ju v akomkoľvek vonkajšom prejave mimo chrámu.

Čo sa týka celkovej situácie, môžem povedať, že niektoré oblasti sa vyľudňujú. Prechádzali sme miestami poznačenými vojnou. Bolo jasné, že tam ostalo málo ľudí, viac-menej starších. Presúvanie obyvateľstva, sťahovanie do veľkých, relatívne bezpečnejších miest a vyľudňovanie miest poznačených vojnou, je charakteristickým javom momentálneho života v Sýrii.

Majú možnosť prežiť Veľkú noc pri prestretom stole a v teple?

To závisí od konkrétnych oblastí, celková situácia je naozaj veľmi rôznorodá. V niektorých mestách sa zdá, ako by sa v skutočnosti nič nedialo. Sú tu

však obrovské, desaťtisícové štvrte, ktoré sú vojensky obkolesené, sú nedostupné. Chýbajú tam základné prvky ako voda, elektrina, kúrenie. Kým v Damasku si môže niekto povedať, že nevidí nijaké známky vojny, stačí vyjsť do okrajovej štvrte mesta, kde sa prakticky iba s veľkou námahou darí dostať humanitárne konvoje.

Ako to vyzerá v komunitách mimo hlavného mesta?

Miesta, čo som navštívil, boli pod kontrolou centrálnej moci. Okrem Damasku a jeho severnej oblasti, som navštívil aj mesto Tartus. Nachádza sa v oblasti s prítomnosťou alavitov, teda nábožensko-etnickej skupiny, ku ktorej patrí aj celá vládna zostava, preto je to relatívne bezpečná oblasť a doteraz sa jej nedotkli boje. Prechádzali sme však oblasťou hraničiacou s takzvaným Údolím kresťanov, kde je vyššia koncentrácia kresťanských komunit. V tejto oblasti vari niet rodiny, v ktorej by niekto nepadol vo vojne. Chýba tu úsilie nájsť spôsob života, ktorý umožňuje žiť všetkým komunitám v jednom celku.

Ako sa usilujú miestne cirkvi o spoluprácu?

Tu musíme hovoriť o základnom ekleziologickom alebo medzináboženskom dialógu, ktorý sa odohráva na úrovni charitatívnej pomoci. Prakticky 95 percent pomoci, ktorú kresťanské organizácie poskytujú, nesmeruje ku kresťanom, pretože 95 percent obyvateľstva je islamské. Kresťania poskytujú pomoc bez ohľadu na náboženskú príslušnosť. Tu sa veľmi dobre prejavuje spolupráca Jezuitskej utečeneckej služby či iných farností. Farnosti majú potom kapilárny spôsob, ako sa dostať priamo k oby-

»»»

vateľom, takže aj medzinárodná potravinová pomoc prebieha často cez sieť cirkevných inštitúcií, reholí alebo farností.

Ďalšou veľkou pomocou je činnosť psychológov, ktorí pomáhajú deťom a mladým prekonávať povojnový stres či stres z udalostí, čo zažili. Je to opäť veľmi komplikovaná, no dôležitá práca týkajúca sa všetkých, pretože je potrebné prekonať nočnú moru hrôzy, ktorú zažíva malé dieťa, a je jedno, či kresťanské alebo islamské.

Kresťanské komunity sa stretávajú aj na úrovni hierarchov v rámci celej Sýrie.

Spolupráca medzi katolíckymi komunitami a nekatolíckymi komunitami v Sýrii a na celom Blízkom východe je veľmi blízka, pretože kresťania tu tvoria osobitnú časť spoločnosti, ktorá si musí navzájom pomáhať, aby sa istým spôsobom prezentovala aj voči väčšinovému islamskému obyvateľstvu. Preto sú aj pravidelné stretnutia biskupov jednotlivých cirkví sui iuris samozrejmosťou nielen na miestnej úrovni, ale niekoľko ráz do roka sa organizuje aj stretnutie biskupov celej Sýrie všetkých cirkví a obradov. Toto sa odohralo 17. marca v meste Tartus v alavitskej oblasti. Na stretnutí sa prejednávali veľmi praktické otázky, napríklad organizácia pomoci cez Caritas, cez miestnu charitu, otázky liturgického rázu, spoločného slávenia Veľkej noci, prípravy na prežívanie Roka milosrdenstva, osobitného Svätého roka prípravy na možné pastoračné využitie... Toto stretnutie by som prirovnal k nášmu zasadaniu Konferencie biskupov Slovenska.

Ktorá z východných katolíckych cirkví je v Sýrii najpočetnejšia a kedy slávia jednotlivé cirkvi Veľkú noc?

Z kresťanských katolíckych cirkví v Sýrii je najvýznamnejšia Cirkev melchitská, teda gréckokatolícka, ktorej sýrsky patriarcha sídli v Damasku. Potom sú tu cirkvi maronitská, chaldejská a sýrska. Na stretnutí v Tartuse bol okrem melchitského patriarchu aj patriarcha Sýrskej katolíckej cirkvi, ktorý prišiel z Libanonu.

Čo sa týka slávenia Paschy, táto otázka je stále komplikovaná, pretože tu nejde o náboženskú či teologickú záležitosť, ale skôr o kultúrnu. Prijatie juliánskeho kalendára vo východných cirkvách, zvlášť v pravoslávnych, neprebehlo naplno, je to stále otvorená otázka. Momentálne katolícke cirkvi v Sýrii slávia Paschu podľa gregoriánskeho kalendára, zatiaľ čo ortodoxní podľa

juliánskeho. Stále sa však rokuje o tom, či by sa nedal urobiť ústupok z jednej alebo z druhej strany. Katolíci sú ochotní sláviť ju spolu s pravoslávnyimi práve na zdôraznenie spoločnej jednoty. V iných oblastiach Svätej zeme, v Izraeli, ju slávia aj katolíci podľa juliánskeho kalendára. Je to otázka, ktorá istým spôsobom môže na jednej strane vyzeráť ako akási vnútorná roztržka, ale súčasne je aj znakom pestrosti. Stačí si spomenúť, že aj na Slovensku slávime Paschu podľa viacerých kalendárov. V skutočnosti je to problém, ktorý sa dá prekonať.

V Sýrii žijú kresťania medzi moslimskou väčšinou. Ako komunikujú, ako chápu tieto náboženské odlišnosti?

Tradičný život v sýrskej spoločnosti bol ešte v nedávnej minulosti veľmi tolerantný aj po medzináboženskej stránke. Prirodzene, úroveň medziľudských kontaktov si to vyžadovala ako jednoduchú podmienku prežitia, ale aj celková atmosféra Sýrie umožňovala takéto spolužitie. Na úrovni cirkevných predstaviteľov a imámov bola vždy veľká tolerancia, otvorenosť a rešpekt. Pri stretnutí v Tartuse, sme mali modlitbové stretnutie za mier v Sýrii, na ktorom boli aj zástupcovia rôznych islamských smerov, šiítii, sunniti, alaviti. Modlili sa spoločne s nami za ten istý mier, pretože je to niečo, čo sa týka všetkých.

To, čo sa môže meniť, alebo to, čo sa neraz javí ako prenasledovanie kresťanov, nevychádza ani tak z miestneho, sýrskeho obyvateľstva, ale sú to excesy, ktoré sprevádzajú prítomnosť tzv. vonkajších bojovníkov. Prichádzajú do Sýrie z oblastí, kde nie sú zvyknutí na spolužitie s kresťanmi, z Afganistanu, Pakistanu, Čechenska, Alžíriska... A práve

títo prichádzajú s radikálnym vnímaním islamu a súčasne aj s jeho sociálnou aplikáciou, ktorá znemožňuje alebo sťažuje život kresťanom. Toto však nebolo a nie je charakteristickým znakom miestneho islamského obyvateľstva.

Ako by sme mali formulovať naše modlitby za kresťanov v Sýrii?

Naše modlitby a prosby musíme naozaj zamerať nielen na prosbu o pomoc pre tých, ktorí trpia dôsledkami konfliktu, ale možno ešte väčšmi prosiť o Božiu pomoc, milosť a svetlo pre všetkých tých, na ktorých celý tento konflikt a jeho pokračovanie záleží. Vieme, že bez dia rozhovory o ukončení konfliktu. Istým spôsobom je tu konflikt, ktorý je, skoro by sa dalo povedať, zástupným konfliktom, kde sa riešia veľké medzinárodné a mocenské rozdiely na úrovni miestnych bojov. To, čo často vidíme, sú iba dôsledky rozhodnutí, čo sa odohrávajú kdesi ďaleko a vysoko, v iných kanceláriách a v iných sférach. Preto tu potrebujeme tiež prosiť o Božiu pomoc, milosť a osvetlenie pre všetkých tých, ktorí nejakým spôsobom môžu prispieť k vyriešeniu konfliktu, aby našli v sebe odvahu, svedomie, Božiu pomoc a milosť správneho úsudku, ako aj správneho rozhodnutia.

Prirodzene, pamätať treba aj na tých, ktorí sú bezprostredne postihnutí dôsledkami týchto rozhodnutí, teda na ľudí, ktorí sú dnes bez domova, ktorí žijú bez možnosti zabezpečenia základných životných potrieb, ktorí musia opúšťať svoje domovy kvôli bezprostrednému nebezpečenstvu alebo kvôli beznádeji z budúcnosti.

JOZEF BARTKOVIK, SJ/RV
(Snímky: TK KBS, archív)

Pred 50-timi rokmi zomrel prvý rektor Pápežského Kolégia Russicum P. V. Javorka, SJ

Prvý rektor Russica

Pred päťdesiatimi rokmi si Pán života povolal do večnosti jezuitu P. VENDELÍNA JAVORKU, SJ, Slováka, ktorý bol prvým rektorom Pápežského kolégia Russicum, určeného pre ruských bohoslovcov a pre budúcich misionárov v Rusku.

Viedol aj Bratstvo najčistejšieho Srdca Panny Márie.

COLLEGIUM RUSSICUM

V roku 1925 pátra Javorku generálny predstavený Spoločnosti Ježišovej P. Włodzimierz Ledochowski, SJ, povolal do Ríma, aby sa pripravil na misijné účinkovanie medzi Rusmi. Venoval sa štúdiu cudzích jazykov, najmä ruštiny, a východnej liturgie. V Ríme pôsobil aj ako hospodár v Pápežskom východnom inštitúte. Súčasne bol v ministrom v Pápežskom východnom inštitúte.

V roku 1929 mu pápež Pius XI. zveril budovanie Ruského kolégia, ktorého základný kameň bol posvätený 11. februára 1928. Po kanonickom založení kolégia generálny predstavený jezuitov vymenoval pátra Javorku za rektora pápežskej inštitúcie *Collegium Russicum*. Bolo to kolégium predovšetkým pre bohoslovcov ruského pôvodu. Keďže ich bolo na Západe málo, začali sa do neho prijímať aj bohoslovci iných národností, ktorí chceli pracovať v Rusku ako misionári. Keďže počas Stalinovej krutovlády sa nemohli dostať do Ruska, pracovali poväčšine medzi ruskými emigrantmi na Západe.

ZBLÍŽIŤ SA S RUSKOM

Páter Javorka bol rektorom tohto kolégia do roku 1934. Potom sa stal apoštolským administrátorom-vizitátorom v hlavnom meste Mandžuska – v Chabrine. V Šanghaji a v Číne pôsobil medzi tamojšími Rusmi a zároveň aj zastupoval ruského katolíckeho biskupa počas jeho neprítomnosti. Tu, na Ďalekom východe páter ochorel na týfus, z ktorého sa však napokon vyliečil.

Po návrate biskupa organizoval katolícku misiu medzi ruskými vysťahovalcami v Šanghaji, kde viedol Farnosť sv. Jozefa pre Rusov katolíckeho východného obradu. V roku 1938 ho však znova povolali do Ríma, kde opäť viedol Collegium Russicum do roku 1941.

Počas návštevy Slovenska v roku 1941 šírili myšlienku zblíženia sa Ruska s Ka-

tolíckou cirkvou. V tomto duchu mal 8. októbra 1941 v bratislavskom vysokoškolskom internáte Svoradov prednášku *Rusko a Katolícka cirkev*.

V RUSKOM ZAJATÍ

Od roku 1942 pôsobil v Bukovine (Rumunsko), kde ho v čase druhej svetovej vojny zajala postupujúca Červená armáda. Dňa 19. júna 1944 ho zaisťovali ako špióna a odviekli do Sovietskeho zväzu. Na generálnej prokuratúre v Moskve podstúpil vyšetrovanie o politike Vatikánu, najmä so zreteľom na činnosť Russica. Po polročnom vyšetrovaní ho odsúdili na desať rokov nútených prác. Už sovietska NKVD (zložka Ministerstva vnútra Sovietskeho zväzu) – a neskôr aj česko-slovenská Štátna bezpečnosť – považovala Collegium Russicum za miesto školenia špiónov. Po odsúdení prešiel páter Javorka asi dvanástimi tábormi a väznicami, zväčša na Sibíri.

PASTORÁCIA V GULAGU

V táboroch, hneď po polnoci, keď všetci spali, slúžieval sväté omše v spoločnej veľkej cele. Sedel na posteli a na kolenách si rozložil malý oltárik. Niekoľko spoluväzňov, ktorí o tom vedeli, sa tiež zúčastňovalo na týchto svätých omšiach. Jednoducho sedeli na svojich posteliach a sústredili sa. Ako obetný chlieb používal rožky alebo žemle z pšeničnej múky. Neskôr spomínal, že veľa ľudí, medzi nimi aj kňazi, zomrelo v jeho náručí. Páter ich zaopatril sviatosťami a modlil sa za nich. Viacerých poučil o katolíckej viere, pripravil ich a prijal do Cirkvi.

OPÄŤ NA SLOVENSKU

Dňa 6. februára 1955 ho poloslepeho dovezli do charitného domova v Poľme neďaleko Moskvy, kde mu oznámili, že sa môže vrátiť domov na Slovensko. Odtiaľ napísal bratovi do Žiliny. Do Košíc prišiel 21. apríla 1955 a na druhý deň odcestoval k bratovi do Žiliny. Bol vychudnutý a poloslepý. Na-
»»

Vendelín Javorka sa narodil 15. októbra 1882 v Černovej v Ružomberku ako najstarší z desiatich detí. Otec bol železničiar, a preto sa viac ráz sťahoval. Začas bývali v Sučanoch, kde – čo je zaujímavé – nadobudol základné vzdelanie v tamojšej židovskej škole s nemeckým vyučovacím jazykom. Istý čas bývali aj v Budatíne (dnes súčasť Žiliny). Gymnaziálne štúdiá absolvoval v Ružomberku a v Ostrihome.

Dňa 14. augusta 1903 vstúpil do Spoločnosti Ježišovej – k jezuitom – a po absolvovaní noviciátu pod vedením P. Ladislava Molnára, SJ, v Trnave študoval filozofiu v Bratislave a v rakúskom Innsbrucku teológiu. Tam ho 30. júna 1915 vysvätili za kňaza.

TRNAVA A BRATISLAVA

Počas prvej svetovej vojny, v roku 1917, dostal povolávací rozkaz za poľného kuráta. Po návrate z vojny hneď v novembri 1918 začal pod vedením P. Ľudovíta Müllera, SJ, robiť *tretiu aprobáciu*. Bol jedným z trinástich pátrov, ktorí prešli 31. júla 1920 z bývalej Uhorskej provincie Spoločnosti Ježišovej do Česko-Slovenskej viceprovincie. Od 15. augusta 1919 do 6. januára 1924 bol superiorom trnavského domu. V tom čase, v roku 1920, dočasne prevzal redigovanie časopisu *Posol Božského Srdca*. V Trnave mal na starosti aj Mariánsku kongregáciu študentiek v učiteľskom ústave uršulínok, ďalej krajčirok a služobných dievčat.

Od 7. januára 1924 do 24. februára 1925 bol predstaveným rezidencie Spoločnosti Ježišovej v Bratislave. Súčasne tu pôsobil aj ako nemecký kazateľ.

šťastie, po operácii v Bratislave začal pomerne dobre vidieť.

Venoval sa rozličným drobným prácam – napríklad v sakristii farského kostola reštauroval obrazy a opravoval ich rámy. Kým vládal chodiť, rád chodil na huby.

O prežitých rokoch vo väzení a v pracovných táboroch nechcel rozprávať. Hovorieval, že to treba prežiť. V dôverných rozhovoroch však prezradil: „Na začiatku som plakal, ale potom som si povedal: Takto si nepomôžem. Nie je to ani na Božiu slávu! Ráno som si povedal: „Do večera to nejak vydržím. Zajtra si to poviem znova. A tak som vydržal desať rokov.““

POSLEDNÉ DNI

V pondelok 14. marca 1966 bol páter Javorka na lekárskej prehliadke. Lekár sa vyjadril: „*Chlopňa nepracuje, starý motor doslúžil.*“ P. Vendelín považoval za zbytočné užívať lieky, ale neter Oľga Révayová ho prehovorila. Argumentovala, že z našej strany treba urobiť všetko, čo sa dá, a ostatné treba nechať na Pána Boha. V utorok však prechladol a stratil hlas.

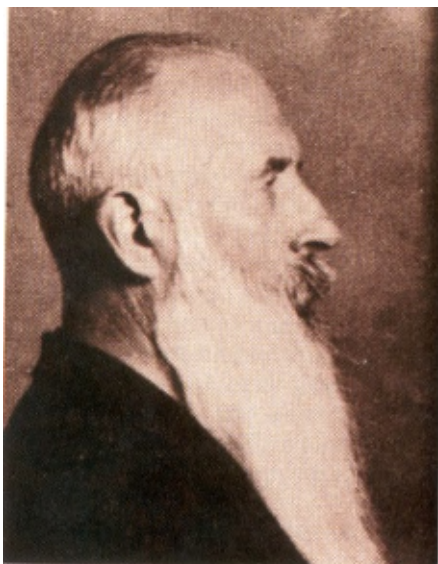
Vo štvrtok 17. marca navštívil chorého spolubrata P. Gabriel Povala, SJ. Páter Javorka však hovoril ťažko a s námahou. P. Povala ho navštívil aj v nedeľu a potom k nemu chodil každý deň. V pondelok – 21. marca 1966 – spoločne celebrowali svätú omšu. Bolo to posledný raz, čo páter Vendelín Javorka slúžil svätú omšu. Vtedy boli okrem pátra Povalu prítomní aj ďalší dvaja jezuiti – páter Jozef Štefan, SJ, a páter Ján Schmidt, SJ. Vtedy ťažko chorý páter Javorka odovzdal svojmu jezuitskému spolubratovi pátrovi Gabrielovi Povalovi úmysly na sväté omše, lebo už predpokladal, že ich nebude môcť odslúžiť.

V stredu – 23. marca – zaopatril pátra Javorku žilinský kaplán vdp. Ján Krstiteľ Michalička.

S RUŽENCOM V RUKE

Vo štvrtok, asi o ôsmej hodine ráno, prišiel už umierajúceho opäť navštíviť páter Gabriel Povala a to aj s Eucharistiou. Páter Javorka bol už hore, sám sa dokonca oholil a pripravil si stolík. Potom prijal Eucharistiu. Bolo to posledný raz.

Popoludni navštívila pátra Javorku zdravotná sestra, ktorá mu dala injekciu na posilnenie. Večer medzi šiestou a siedmou hodinou mu neter Oľga Révayová chcela dať večeru. Páter vstal, s paličkou sa prešiel po izbe. Keďže bol veľmi slabý, opäť si ľahol. Neskôr si

Páter Vendelín Javorka v roku 1945 ako väzeň sovietskych gulagov

pýtal trochu mlieka, ale už ho nevládal vypiť.

O pol jedenástej v noci zaklopal paličkou na stenu, aby privolal neter. Povedal jej: „*Olinka, ja už umieram, zostaň pri mne.*“ Neter mu poutierala pot na tvári, popravila posteľ a podala mu do rúk svätenú vodu, ktorou sa sám prežehnal. Dala mu do ruky misionársky krížik, ktorý si priložil k ústam a rozlúčil sa kňazským požehnaním. Pravú ruku jej položil na hlavu, po latinsky zreteľne odriekal slová požehnania a na čelo jej urobil krížik. Neter mu podala ruženic, ktorý držal v ľavej ruke pri tele. Krátko pred jedenástou hodinou zastonol a oznámil, že je pri vedomí. No už o jedenástej prestal hovoriť a o päť minút prestalo jeho srdce biť.

Niekdajší zakladateľ a rektor Pápežského Kolégia Russicum v Ríme a sibírsky väzeň, jezuitský páter Vendelín Javorka zomrel v Žiline vo štvrtok 24. marca 1966 o 23,05 h na srdcovú sklerózu.

SMÚTIL AJ PÁPEŽ

Okresný cirkevný tajomník písal v svojej správe Odboru školstva a kultúry Stredoslovenského krajského národného výboru v Banskej Bystrici osobitne o pripravách pohrebu. O pátrovej osobe písal ako o absolventovi „*Rusika*“, ktorý po návrate zo sovietskych väzení – v roku 1956 – napriek veku a chorobe „*zasahoval*“ do činnosti duchovných v Žiline a ktorý vplýval na žilinskú inteligenciu. Do priprav pohrebných obradov podľa neho veľmi nevhodne zasahoval iný jezuita – P. Gabriel Povala, SJ. Ten totiž žiadal, aby sa telo nebohého vystavilo v bývalom jezuitskom Kostole Obrátenia sv. Pavla. Dokonca chcel, aby na pohreb prišli

všetci biskupi.

Pohrebné obrady vykonal 27. marca 1966 v žilinskom farskom kostole generálny vikár Nitrianskej diecézy Mons. ThDr. JUDr. Ján Pásztor a kázeň mal vdp. Ján Krstiteľ Michalička. Na cintoríne sa s nebohým rozlúčil generálny vikár diecézy.

Na pohrebe sa podľa správy okresného cirkevného tajomníka zúčastnilo 12 kňazov, 28 rehoľníčok a asi 370 veriacich. Malá účasť kňazov a veriacich však bola podľa okresného cirkevného tajomníka preto, lebo v celom okrese prebiehali spoločné spovede pred Veľkou nocou.

Počasie bolo v deň pohrebu sychravé. Počas svätej omše i neskôr po pohrebe dokonca snežilo. V čase pohrebu však svietilo slnko...

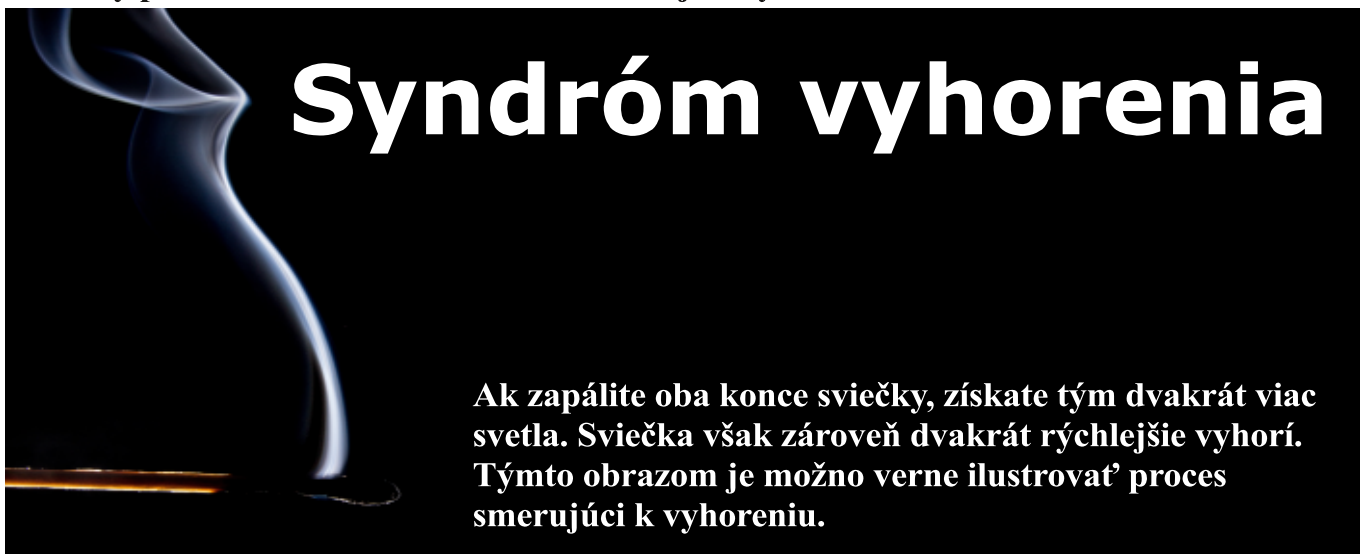
Hoci si v testamente páter Vendelín Javorka žiadal, aby mu dali na hrob len jednoduchý drevený kríž, úcta veriacich k tejto významnej osobnosti bola taká veľká, že mu dali zhotoviť kamenný náhrobok.

Už v piatok 25. marca, teda deň po smrti pátra Vendelína Javorku, dostala rodina Javorkovcov z Ríma telegram s požehnaním pápeža Pavla VI. V nasledujúci deň prišiel z Ríma sústrastný telegram od slovenského jezuitu východného obradu P. Michala Lacku, SJ. Komunita Pápežského Kolégia Russicum si už 26. marca 1966 pripomenula svojho zakladateľa ruskou panychidou – zádušnou liturgiou.

Páter Gabriel Povala, SJ, napísal už v roku 1966 nevelký – 16-stranový – rukopis o svojom spolubratovi, pátrovi Vendelínovi Javorkovi, SJ – *O. Vendelín Javorka (1882-1966)*.

EUBOMÍR V. PRIKRYL
(Snímky: archív autora)

Biblický pohľad a riešenia na stále sa rozširujúci syndróm moderného človeka

Syndróm vyhorenia

Ak zapálite oba konce sviečky, získate tým dvakrát viac svetla. Sviečka však zároveň dvakrát rýchlejšie vyhorí. Týmto obrazom je možno verne ilustrovať proces smerujúci k vyhoreniu.

Ludia, ktorí prechádzajú syndrómom vyhorenia, zisťujú, že ich všetka duševná, emocionálna a fyzická energia sa spotrebovala. Ich sily sa vyčerpali a strácajú vôľu vytrvať.

DUCHOVNÁ ZRELOSŤ

Stav vyhorenia môžeme definovať ako druh stresu a emocionálnej únavy, frustrácie a vyčerpania, ku ktorým dochádza v dôsledku toho, že sled či súhrn určitých udalostí týkajúcich sa vzťahov, životného štýlu či zamestnania jedinca neprinesie očakávané výsledky.

Ak má náš život plynúť hladko, musí byť vyvážený. Vyhorenie je dôsledkom toho, že náš život stratil takúto rovnováhu. Stav vyhorenia nás potom núti pozastaviť naše činnosti a plnenie každodenných povinností na tak dlho, kým svoj život prehodnotíme, stanovíme si nové a správne ciele a priority, a svoje aktivity vyvážíme natoľko, aby sme mohli byť opäť produktívni.

MOJŽIŠOVO VYHORENIE

Už v textoch *Starého zákona* sa stretávame so syndrómom vyhorenia: *Mojžiš povedal Pánovi: „Prečo tak zle zaobchodíš so svojim služobníkom? Prečo som nenašiel milosť v твоjich očiach, že na mňa kladieš celú ťarchu starosti o všetok tento ľud? Či som ja nosil všetok tento ľud vo svojom lone? Ja som ho priniesol na svet, že odo mňa žiadaš: ‚Zanes ho na svojich prsiach ako dojka nosí dojča, do krajiny, ktorú si ty prisahal dať ich otcom?‘ Kde vezmem mäso, aby som ho mohol dať všetkému tomuto ľudu? Nariekajú a volajú predo mnou: ‚Daj nám jesť mäso!‘ Ja sám nie som schopný niesť ťarchu všetkého tohoto ľudu. Je to pre mňa príťažké. Ak mieniš aj naďalej takto nakladať so mnou, tak ma radšej zabi – ak som na-*

šiel milosť v твоjich očiach –, aby som nemusel dlhšie hľadiť na svoju biedu!” (Nm 11,11-15)

Verili by ste, aká zmena sa odohrala s Mojžišom od príhody so zlatým teľáťom, popísanej v 32. kapitole *Exodu*? Vtedy bol ochotný prehliadnuť svojmu ľudu modlárske uctievanie. Teraz však Boha prosí, aby ho dokonca až zabil, pretože ľud požiadal o mäso. To je klasický príklad syndrómu vyhorenia.

OHROZENÉ VZŤAHY

K vyhoreniu majú sklon ľudia, ktorí radi pomáhajú druhým (porov. Ex 2, 11-14). Mojžišovi veľmi záležalo na izraelskom ľude. Starostliví a hlboko zainteresovaní ľudia sa vyčerpajú ľahšie ako druhí. Prieskumy ukazujú, že predovšetkým ide o tých, ktorí pracujú v školstve, v poradenstve, v sociálnej a zdravotníckej starostlivosti, v predadzovaní práva či náboženskej činnosti, kde sú v pomerne značnom kontakte s ľuďmi.

Vyhorenie riskujú ľudia vysoko výkonní a cieľavedomí (porov. Ex 18, 13-18). Sú to tí, ktorí čerpajú silu zo svojej práce. Sú nadšení novými úlohami, pričom si neuvedomujú svoje obmedzenia. Radšej prácu urobia sami, ako by strácali čas tým, že vyškolia niekoho, kto by ich zastúpil. Tento popis sa presne hodí na Mojžiša.

Vyhorením daného človeka trpí rad ďalších ľudí. Jetro si nerobil starosti len o Mojžiša, ale aj o blaho ľudu, ktorý spadal do jeho starostlivosti. Opäť sa pozrime, čo sa píše v *Knihe Exodus*: „Takto celkom vysilíš seba aj tento ľud, ktorý je pri tebe. Ved’ táto vec je ťažká pre teba, sám (jediny) ju nebudeš môcť konať“ (Ex 18, 18). Pokiaľ je vyhorený človek vo vedúcej pozícii, trpí tým celá organizácia, podniky, národy.

Keď stav vyhorenia nastane, jeho obeť už nie sú schopné ďalej jednať s ľuďmi, ani zvládať bežné každodenné problémy (porov. Nm 11,14-15). V minulosti sa Mojžiš úspešne pasoval s oveľa zložitejšími problémami a prekážkami, ako bola žiadosť ľudí o mäso. Teraz sa však emocionálne zrútil. Keď ľudia vyhoria, zrazu im môže pripadať nedosiahnuteľné aj to, čo by pre nich inokedy nepredstavovalo nijaký problém. Tak majú zrazu sklony robiť z maličkosti obrovský problém.

Vyhorením obvykle trpí aj vzťah človeka k Bohu (porov. Nm 11, 11). Všimnime si, čo hovorí Mojžiš Bohu: „Prečo som nenašiel milosť v твоjich očiach, že na mňa kladieš celú ťarchu starosti o všetok tento ľud?“ Mojžiš obviňoval zo svojich problémov Boha. Práve v stave úplného vyčerpania sa stáva, že strácame kontakt s realitou a usilujeme sa nájsť pre svoje problémy obetného baránka. A navyše: Boh na situáciu reagoval sľubom, že ľudia budú mať mäso každý deň po dobu jedného mesiaca (porov. Num 11,18-20). Pod vplyvom vyčerpania však Mojžiš predpokladal, že bude musieť prebrať na seba Božie dielo. Všimnime si, čo Bohu po danom sľube ohľadom zaisťovania mäsa Mojžiš povedal: „Šesťstotisíc mužov, pešiakov, má tento ľud, medzi ktorým žijem, a ty hovoríš: ‚Dám im mäsa, že ho budú jesť celý mesiac.‘ Či je možné zabiť pre nich toľko oviec a býkov, aby im stačilo?! Je možné vychytať pre nich všetky ryby mora, aby bolo pre nich dost?!“ (Num 11,21-22). Nikdy predtým Mojžiš týmto spôsobom nereagoval. Keď mu Boh povedal, aby zdvihol nad morom svoju palicu, aby sa voda rozostúpila a ľud mohol po suchej zemi prejsť na druhú stranu, Mojžiš nepovedal: „Ale, Bože, čo mám uro-“

»»»

biť s tou všetkou prebytočnou vodou, kým sa objaví súš?“ Jednoducho Bohu veril, že všetky problémy vyrieši, a bez slova ho poslúchol (porov. Ex 14,16-21). Kvôli vyčerpaniu však nevidel nijaké východisko ani spôsob, ako by Boh mohol vyplniť sveje sľuby. V podstate mu v tej chvíli prestal veriť.

Človek so syndrómom vyhorenia často stráca chuť do života (porov. Nm 11,15). Mojžiš žiada Boha: „Ak mieňiš aj naďalej takto nakladať so mnou, tak ma radšej zabi – ak som našiel milosť v твоjich očiach –, aby som nemusel dlhšie hľadiť na svoju biedu!“ (Nm 11, 15). Mojžiš chce zo situácie uniknúť aj za cenu smrti. To je typická reakcia vyhorených ľudí. Chcú zo svojej situácie vykĺznuť, pretože majú pocit, že už nie sú schopní vyriešiť svoje problémy a ani dosiahnuť svoje ciele.

KRISTOV PRÍSTUP

Pán Ježiš si bol vedomý svojich ľudských medzí a bral ich do úvahy: „Keď rozpustil zástupy, vystúpil sám na vrch modliť sa. Zvečerilo sa a on tam bol sám“ (Mt 14,23). „Keď odtiaľ odišiel, prišiel ku Galilejskému moru, vystúpil na vrch a tam si sadol“ (Mt 15,29). „On im povedal: ‚Podte vy sami do ústrania na púste miesto a trochu si odpočinite.‘ Lebo stále prichádzalo a odchádzalo mnoho ľudí a nemali sa kedy ani najest“ (Mk 6,31).

Ježiš Kristus bol veľmi zaneprázdnený. Zo všetkých strán pociťoval obrovský tlak. Stále niekto chcel, aby uzdravoval chorých, sýtil hladných, utešoval zarmútených a rokoval s duchovnými vodcami oných čias. Modernou terminológiou povieme, že aj napriek tomu si vo svojom nabitom rozvrhu pravidelne vyčlenil čas na to, aby si odpočinul a bol sám, pretože si uvedomoval svoje fyzické a emocionálne obmedzenia. Ale ak Ježiš uznával, že je dôležité brať ohľad na fyzické a emocionálne obmedzenia, nemali by sme aj my robiť to isté?

ROVNOVÁHA S BOHOM

Nie je možné udržovať v živote rovnováhu bez toho, aby sme nemali osobný vzťah s Ježišom Kristom. Sme duchovné bytosti, a pokiaľ nebudeme počítat s Bohom, bude náš život nevyvážený. A keď hovorím, že by sme mali svoj vzťah s Bohom postaviť na prvé miesto, nemyslím tým, že svoj deň zaplníme väčším množstvom náboženských aktivít. Chceme tým povedať, že našou prioritou, namiesto úsilia robiť niečo pre Boha, sa má stať náš osobný vzťah s Bohom a ochota nechať ho dosiahnuť

naším prostredníctvom jeho plány.

Ak by sme boli viac s Bohom, mali by sme aj viac času na seba. Boh chce, aby bol život každého z nás vyvážený. Ježiš nikdy nebol natoľko zaneprázdnený, aby si neurobil čas na modlitby. V Lukášovom evanjeliu vidíme, ako bol pre Krista jeho vzťah s Otcom dôležitý. „No zvest’ o ňom sa tým väčšmi šírila a schádzali sa veľké zástupy, aby ho počuli a dali sa uzdraviť zo svojich chorôb. On sa však utiahol na púšť a modlil sa“ Lk 5,15-16. Čím bol Ježiš zamestnanejší, tým viac času trávil s Bohom. Podľa Písma neraz odchádzal na osamelé miesta, aby sa tam modlil. Mohol sa modliť v posteli pred spaním alebo v synagóge, ale radšej odchádzal na púste miesta, aby si mohol odpočinúť a zmysluplne stráviť čas so svojim Otcom.

DUCHOVNÁ ZRELOSŤ

Náboženská aktivita nie je to isté, čo duchovná zrelosť. Duchovne zrelý človek vie, že každý deň je nutné nájsť si čas na stretnutie sa s Bohom a prosiť ho o pomoc, silu a vedenie. Ak tak neurobí, výsledkom bude duchovná podvýživa, ktorá v konečnom dôsledku vedie k fyzickej a emocionálnej vyčerpanosti. Nikdy nesmieme zabudnúť na to, že potrebujeme mať v živote rovnováhu medzi duchovnou, fyzickou. Ak sa nechceme dočkať vyhorenia, nemôžeme sa ani na jednej z týchto rovín nepretržite vyčerpávať bez toho, aby sme si pravidelne nedoplňovali energiu. Tú si doplníme pri stretnutí s Bohom.

MYRON D. RUSH

Z knihy *Syndrom vyhorenia*, Návrat domů, Praha, 2003

(Snímky: Pixabay, Joshua Earle)

**Nesmiem si
zabudnúť
objednať
VOX**

Objednávky:
vox.zdruzenie@gmail.com 0918 472 420

Trubadúrske hnutie sa začalo láskou k bohatej panej, skončilo sa mariánskym kultom

Trubadúri

V 12. a 13. storočí, keď v severnom Francúzsku vyrastali gotické katedrály, vznikla na území vtedajšej Okcítánie, v dnešnom južnom Francúzsku, poézia lásky ako sily, ktorá mala človeka zušľachtovať.

DVORSKÍ UMELCI

Treba poznamenať, že samotný obdiv k žene nebol v stredoveku nijakou novinkou; v celom kresťanskom svete sa totiž pestoval v podobe rytierskej lásky. Ak si chcel rytier získať priazeň a lásku vy-

volenej dámy, musel sa vyznamenať hrdinskými činmi a víťazstvom nad svojimi nepriateľmi. Ale novo vznikajúca platonická a roztopašná láska trubadúrov naberala na istom luxuse a viedla k dvorskej láske.

Najstaršie životopisy trubadúrov, tzv. *vidas*, dodali trubadúrom veľmi romantický nádych, ktorý zotrval s nimi prakticky až doteraz. O životoch trubadúrov sa dozvedáme aj z komentárov, tzv. *razos*, ktoré spájajú niektoré básne s udalosťami života trubadúrov. Razos obsahujú prvé zárodky literárnej kritiky a ich jazyk je dosť lakonický. Často sú založené na vymyslených príbehoch, ktoré sa nedajú historicky podložiť.

Trubadúri boli poeti majstrovsky narábajúci s veršom a melódiou. Mnohí mali vysoké spoločenské postavenie, boli vzdelaní a viacerí boli šľachtici, takže od počiatku sa trubadúrstvo považovalo za aristokratickú záležitosť. Vtedajšia aristokracia často cestovala na veľké vzdialenosti a šírila umelecké a folklórne motívy i politické noviny. Je prirodzené, že aristokrati sa väčšinou pohybovali na dvoroch európskych panovníkov, boli teda predstaviteľmi dvorskej kultúry. U trubadúrov sa cenil najmä ich talent a cit pre umelecké stvárnenie krás lásky, cti a statočnosti. Boli to predstavitelia prvej umelej lyrickej piesne a ich tvorbu možno datovať od prelomu 11. a 12. storočia až do konca 13. storočia.

OKCITÁNČINA

Okcítánia (Occitània) je územie, kde sa hovorilo okcitanickým jazykom. Väčši-

na tohto územia je v južnom Francúzsku, Monako nevynímajúc, čiastočne v Taliansku a v Španielsku.

V historických prameňoch sa tento názov po prvý raz objavuje v latinských textoch koncom 13. a začiatkom 14. storočia. Odvodzuje sa od *lenga d'òc* alebo *lingua d'òc*. Oba termíny – aj *Okcítánia*, aj *lenga d'òc* – odkazujú na staré románske dialekty, v ktorých slovo *òc* znamenalo *áno*.

Písomné texty v okcitančine sa objavujú už v 10. storočí v podobe literárnych, vedeckých a náboženských spisov. Dialekty tohto jazyka sú však oveľa staršie a podľa výsledkov skúmania toponymov existovali už v 8. storočí. Okcitanický jazyk prežil až do súčasnosti v piatich spisovných variantoch: lemužínčine, alvernčine, provensálčine, languedočine a gaskončine.

TROBADOR

Etymológia slova *trubadúr* je nejasná. Existujú dve hlavné verzie vysvetlenia pôvodu tohto slova: od okcitaného *trobar*, čiže *skladať*, *vymyslieť*, *vyhájsť*, alebo od arabského *tarrab*, čo znamená *spievať*.

Okcitanické *trobador* doslova znamená *ten, ktorí nachádza po skúmaní*. Základ slova *trobar* pochádza z latinského *tropare*, čiže *rétorika* alebo *výraz*, ktoré sa zakladá na gréckom *τρόπος*, čiže *trópy*.

Trubadúr je teda ten, čo vymýšľa trópy – prejav, v ktorom sa používa význam slov odlišný od bežného, napríklad metafory či metonymy.

Zástancovia druhej hypotézy tvrdia, že obe etymológie môžu byť správne, keďže význam oboch predpokladaných pôvodných termínov sa prelína a existuje chronologická súvislosť medzi trubadúri a arabskými hudobnými výtvormi v sufijскеj mystickej tradícii.

Jazyk, v ktorom písali trubadúri, sa dlho označoval ako *lemosi* alebo *provensal* (cítite tu slovkó *provensál*?) – ale nazýva sa tiež *langue d'oc*.

Francúzsko tvorilo v stredoveku mnoho regiónov. Preto tu bol aj zjavný rozdiel medzi feudálom severu a feudálom juhu. Feudál severu bol skôr drsný, naturálne hospodáriaci a vojensky žiadostivý zdatný rytier, ktorý neoplýval veľkým majetkom. Feudál juhu bol rozmarný, zábavy a nádheru milujúci veľmož, ktorý žil bohatý spoločenský život.

LIBERÁLNY JUH

Bohatstvo juhu pramenilo najmä z kvitnúceho obchodu s celým Stredomorím a s arabským svetom. Juhofrancúzske mestá však neotvárali náruč len lákavému tovaru, ale aj myšlienkam. Cirkev tu nemala až tak silné postavenie ako na severe, akademické debaty mali skôr charakter verejných diskusií. Okrem vplyvu arabskej kultúry sa tu križovali mnohé iné kultúry vplyvy ako grécky a rímsky, vizigótsky a španielsky, keltský, taliansky...

Obyvatelia a politickí vodcovia Okcítánie boli tolerantní k iným náboženstvám a neortodoxným kresťanským myšlienkam. V 12. storočí sa dokonca táto oblasť stala hlavným centrom hnutia katarov, ktorí v tom období predstavovali reálnu hrozbu pre Katolícku cirkev. Pápež Inocent III. dokonca v roku 1208 vyhlásil križiacku výpravu proti katarom, ktorá sa podľa mesta Albi, najdôležitejšieho centra katarov, označuje *albigénska*.

Ak mohol niekde vzniknúť nový a odvážny estetický ideál pretaviaci sa do dvorskej lásky, bolo to práve tu na juhu Francúzska – v Okcítánsku.

OPUSTENIE LATINČINY

Napriek tomu, alebo práve preto, že latinčina bola v stredoveku jediným jazykom cirkvi a práva a že dominovala latinská poézia a liturgický spev, treba zdôrazniť, že trubadúrska pieseň sa skladala v ľudovom jazyku, čo je významná skutočnosť v európskej literatúre. Zdá sa, že trubadúri našli svoj vzor v arabskej a hebrejskej poézii, ktorej niektoré formy vznikli na území Pyrenejského polostrova a používali ľudový jazyk. Podľa bádateľky Marie Rosy Menocálovej, kontakty medzi španielskymi básnikmi a trubadúrami boli časté a viedli k vzájomnému ovplyvňovaniu poetických foriem.

Okrem silného vplyvu arabskej kultúry a poézie nemožno nespomenúť ani feudálno-sociálne a folklórne vplyvy. Okciténsky ľud si od nepamäti spieval svoju domácu ľudovú pieseň, sprevádzanú hudbou, tancom a hrami; trubadúrska pieseň je jej kultúrnená, sformálnená a pôsobením prostredia feudálnych dvorov zarizokratizovaná podoba. Ide o prvú veľkú poéziu písanú v ľudovom jazyku.

Vieme, že trubadúri pri svojom prednese používali hudobné nástroje. Najčastejšie sa zobrazujú s fidulami (višles) – strunovými nástrojmi, na ktoré sa hrálo sláčikom alebo brnkalo prstami, a citarami. Nástroj sprevádzal jednohlasne alebo viachlasne melódiu a slúžil tiež pre inštrumentálne medzihry. Hudobné pramene, žiaľ, obsahujú iba vokálne melódie, nie inštrumentálne.

ŽONGLÉRI

Literárna história uvádza, že trubadúrske básniky bolo približne 460 a ich tvorba sa viaže na obdobie rokov 1110 až 1260. Dozvuky trubadúrskej poézie však trvali dlhšie. Medzi básniky patrili šľachtici, rytieri, veľmoži, dokonca aj králi a niekoľko pápeži, ale aj ľudia nízkeho pôvodu, mešťania i deti slúžok. Zaujímavosťou je, že k autorom trubadúrske piesni patrili aj ženy, trubadúrky. Na tie časy je to vzácny jav, ktorý umocňuje aj fakt, že táto aktivita žien sa prijímala s úplnou samozrejmou.

Striktne vzaté, trubadúri najmä skladali „slová a melódiu“, prípadne slová k melódii už existujúcej inej piesne, ale väčšinou svoje skladby sami nespievali. Ich prednes prenechávali profesionálnym hráčom či spevákom označovaným ako *jongleurs*, okciténsky *joglares*, žongléri. Boli to profesionálni zabávači, ktorí často siahali po trubadúrskej lyrike. Využívali však aj iné žánre, najmä epické rozprávania. No práve zásluhou žonglérov sa trubadúrske umenie a po-

solstvo dvornej lásky rozšírilo po celom kontinente.

Menej vzdelaným žonglérom slúžili melódie ako vložky na obohatenie svojich akrobatických a šašovských vystúpení. Tí kultivovanejší sa už špecializovali na tvorbu básnických textov a hudbu k nim. Mohli sa tak vypracovať až na zdatných trubadúrov žijúcich na dvoroch a hradoch.

ŽÁNRE

Okciténska lyrika je vrcholom formovej virtuosity. Zmysel pre dokonalosť formy je v našej kultúre dielom práve trubadúrov, ktorí si vypracovali množstvo žánrov.

Až do 12. storočia trubadúri používali na označenie každej básne určenej na spievanie termín *vers*. Počas tohto obdobia sa však rôznym typom básní začali dávať charakteristické názvy.

Pri skladaní piesni trubadúri väčšinou sledovali isté „pravidlá“, ktorých príkladom je manuskript *Lays d'amors* (1340).

Základným žánrom trubadúrskej lyriky je *canso* (*chanso*, *chanson*, *canzone*, *pieseň*), výraz milostného citu. Pozostávala z piatich či šiestich strof s krátkym záverom. *Alba*, alebo ranná pieseň, je špecifický druh cansa a obsahovo býva o lúčení dvoch milencov na úsvite po tom, čo strávili spoločnú noc.

Ďalším významným žánrom je tanečná pieseň, zväčša ľudového pôvodu, nazývaná *ballata* alebo *dansa*, ktorý sa na prvý pohľad dá spoznať podľa prítomnosti refrénu. *Pastorela* je milostne hravý výjav, ktorý sa tešil veľkej popularite, pretože išlo o príbeh o láske rytiera k pastierke.

Z ostatných žánrov bez ťubostnej tematiky najdôležitejším, aspoň čo sa týka ich počtu, bol *sirventes*, ktorému pre-

požičalo svoju formu a melódiu *canso*. Vyskytuje sa vo viacerých variantách, venovaných najčastejšie osobnej, literárnej alebo morálnej satire.

Ďalšia kategória trubadúrske piesni zahŕňa žánre, ktoré nejakým spôsobom používajú dialóg. Obzvlášť populárne boli debaty medzi trubadúrami, ktoré sa označujú všeobecným termínom *tensa* (diskusia). Odnožou *tensa* je *partimen* (alebo *joc partit*), keď sa dve sporiace strany najčastejšie obracali o rozsudok k tretej osobe, uznávanej autorite mecenáša alebo k urodzenej dáme.

RYTIERSKOSŤ

Trubadúrska poézia stála na dvoch dôležitých pilieroch: na rytierskosti a na dvorskej láske.

Rytierskosť sa vzťahuje na stredovekú inštitúciu rytierstva. Je potrebné poznamenať, že súčasný význam tohto slova sa od stredovekého líši. Stredovekí autori 11. až 15. storočia často používali pojem *rytierskosť*, no jeho definícia bola rôzna v závislosti od času a miesta. Zvyčajne sa však spája s ideálmi rytierskej cnosti, cti a dvorskej lásky. V stredovekej literatúre môžeme vyčleniť tri oblasti povinností rytiera.

Dobroprajnosť k ľuďom zahŕňa cnosti ako milosrdenstvo, odvaha, statočnosť, čestnosť, ochrana slabých a chudobných a vernosť panovníkovi. Často sa chápali aj ako ochota položiť svoj život za inú osobu, či už za panovníka alebo za toho najchudobnejšieho človeka. Ilustráciou môže byť obraz Sira Gawaina z artušovských romansov.

Ďalšiu zložkou rytierskosti predstavovali povinnosti voči Bohu. Týkali sa najmä ochrany nevinných, vernosti Cirkvi, boja na strane dobra proti zlu, veľkodušnosti a poslušnosti Bohu vo väč-

šej miere ako k pozemskému panovníkovi. Prikladom môže byť Sir Galahad alebo Sir Percival v legendách o svätom gráli.

Tretiu oblasť rytierskych povinností tvorili povinnosti k ženám. Tie vlastne zodpovedajú pojmu dvorskej lásky: rytier má slúžiť nielen svojej panej, ale aj ostatným ženám. Išlo o všeobecnú zdvorilosť a ohotu k všetkým ženám.

Tieto tri oblasti boli od seba neoddeliteľné, ale v rozličných oblastiach a časových obdobiach sa dôraz kládol na odlišné aspekty rytierstva. To viedlo k vytvoreniu troch hlavných druhov rytierstva: bojové, náboženské a dvorné. Všetky tri kategórie však spájajú pojem cti, ktorý bol hlavným a najdôležitejším princípom rytierstva.

KURTOÁZIA

Je zrejmé, že trubadúri venovali najväčšie úsilie ľúbostnej piesni, ktorá im priniesla aj najväčší úspech. Táto tematika predstavuje asi 80 % celej okcitánskej poézie. Zvyšok pripadá na moralizujúce, satirické, ale aj náboženské piesne. Keďže trubadúrska kultúra vznikla na hradoch a dvoroch, preto sa nazýva aj dvorská kultúra a ľúbostná pieseň je jej hlavným produktom. Slovné spojenie *dvorská láska*, v okcitánčine *cortesia*, u nás zaužívalo *kurtoázia*, označuje súbor vlastností a zvykov, ktoré odlišovali správanie sa dvoranov od hrubosti a drsnosti ostatných.

Dvorská láska, alebo aj *amour courtois*, sa často spája s rytierskou láskou a názorom na ženu, známym z rytierskych románov. V časoch prvých trubadúrov došlo k zjemneniu vzťahu k ženám. Na ženu sa už nazerá iba ako na objekt vlastníctva, ploditeľku dedičov a nástroj sobášnej a majetkovej politiky. Formálne sa pozícia žien síce nezmenila, ale s príchodom trubadúrov sa zaviedol kult milovanej ženy a dokonalejšej lásky k nej ako prejav mravnej urodzenosti. Trubadúr v akomsi vazalskom pomere muža k žene, oslavuje jej krásu, rozum, dobrotu a vznešenosť. Pri popise dvorskej lásky bol poet vazalom svojej dámy, dokonca ju oslovoval *midons*, čo znamená *môj pane*. Trubadúrsky model ideálnej dámy zodpovedal dáme vyššieho postavenia. Dáma teda bola bohatá, mocná a jej pozornosť bol trubadúr hodný len vďaka svojej ušľachtilej láske. Aj hodnotenie básnika sa zakladalo skôr na jeho povahe a správaní, než na jeho bohatstve a pôvode.

VILIAM AKVITÁNSKY

Prvým a najznámejším básnikom trubadúrskej poézie bol Viliam IX. Akvitán-

sky (1071 – 1127). Bol tvorcom provenšalskeho lyrizmu, výnimočnou, ale aj výstrednou osobnosťou. Za to, že sa po druhý raz oženil, bol exkomunikovaný z Cirkvi. Niektorí literárni historici sa domnievajú, že prvým trubadúrom sa stal preto, lebo chcel svojím spôsobom konkurovať opátstvu, kde boli spolu mníši aj mníšky, ale celému opátstvu vládli mníšky na čele s abatišou. Viliama oslovil ženský princíp opátstva a podľa niektorých znalcov začal s reformou súperiť – do jeho dovtedajšej ľúbostnej poézie, plnej vlastných ľúbostných dobrodružstiev, vniesol svetskú mystiku. Preniesol náboženskú mystiku a vyjadrenie lásky k Bohu na vyjadrenie lásky k žene ako k ideálu.

A ešte jedna zaujímavosť: Bádania skúmajúci trubadúrsku poéziu nepokladajú Viliamovo dielo za začiatok trubadúrskej tradície, ale skôr za jej vrchol, dokonca aj napriek tomu, že práve od Viliama Akvitánskeho sa odvodzujú ďalšie generácie trubadúrov.

TRUBADÚRSKI MAJSTRI

Aj keď Viliam, vojvoda z Akvitánie, položil základy kurtoázie, tým, že sa nebránil ani výrazom rozpustilej milostnej rozkoše, vymedzil dva rovnobežné smery trubadúrskej lyriky, ktoré sa zreteľne rozlíšili až od druhej generácie. Vznikla škola dvorne idealistickej a škola realistická. V rozmedzí rokov 1150 až 1210 nastáva veľká doba tvorby trubadúrov s už presne konštituovanými žánrami a vyjasneným zmyslom tejto poézie, zasahujúca celú Okcitániu. Najslávnejšie trubadúrske mená – Ventadorn, Vidal, Born, Bornelh, Daniel – sa objavujú až v tretej a štvrtjej generácii.

Za zmienku určite stojí Peire Vidal, ktorý písal približne v rokoch 1180 – 1205 a patrí do tretej generácie trubadúrov. Znalci trubadúrskej lyriky ho považujú za najmodernejšieho a „najči-

tateľnejšieho“. Bol synom kožušníka z Toulouse, ktorý sa vďaka poézii vyšvihol až do šľachtického stavu. V komentároch k jeho básňam sa zachovali mená viacerých dám, ktoré ospevoval, a tiež vtipné príhody z jeho života. Zachovalo sa 43 jeho básní. Vidalova poézia svedčí o tom, že to bol nielen tulák a bohém, ale hľadal aj nové cesty v poézii. Charakteristickou črtou pre Vidala je spájanie lásky k vyvolenej panej s láskou k vlasti.

Za posledného z trubadúrov sa považuje Guiraut Riquier. Ak aj nebol posledný, bol posledným veľkým zjavom okcitánskej lyriky. Medzi rokmi 1252 a 1294 napísal do 10 000 veršov a niektorí historici ho nazvali „nešťastným oneskorencom“.

MARIÁNSKY KULT

Pestovanie trubadúrskej lyriky pretrvalo vyše 200 rokov a toto obdobie obsiahlo šesť generácií trubadúrov. Po porážke katarov si francúzsky kráľ presadil svoju autoritu až po morské brehy. Po roku 1230 sa musela okcitánska spoločnosť vyrovnáť so svojou politickou porážkou a až do roku 1300 sa o tomto období hovorí ako o úpadku trubadúrskej poézie. Aj samotní trubadúri začali vyhľadávať náboženské témy, moralizovať, napodobňovať cirkevné hymny a litanie. Poslednou vývojovou podobou trubadúrskej tvorby sa stala mariánska pieseň. Kult uctievannej ženy sa tak zmenil na kult Panny Márie.

Trubadúrske umenie tvorilo celú jednu epochu, ktorá predchádzala európskej renesancii a európskemu humanizmu. Mnohé trubadúrske básne doteraz nestratili na svojej hodnote, ani na aktuálnosti a počnúc samotným veľkým Dantom sa nimi inšpirovali celé generácie básnikov a ešte stále sa inšpirujú aj tí súčasní.

Spracoval PAVOL PRIKRYL

Prerod sv. Františka z Assisi z trubadúra na Božieho žongléra podľa G. K. Chestertona

Sandro Botticelli: Svätý František z Assisi z anjelmi

Každý kto vie, kto boli trubadúri, vie aj to, že v 12. a 13. storočí vznikol v južnom Francúzsku nový variant civilizácie, ktorý začal súperiť o prestíž s Parížom. Tvorili ju pojazdné školy básnikov. Boli to predovšetkým básnici lásky, ale predpokladám, že to boli aj tvorcovia satír a neľútostných kritických veršov. Spievali a hrali vlastné skladby so sprievodom hudobných nástrojov. Boli potulnými pevcami, hercami a spisovateľmi.

VEDY O ZÁBAVE

S poéziou trubadúrov boli podľa pravidiel trubadúrov spojené rôzne fantastické podujatia, zladené so základnou témou. Boli to *vedy o zábave*, ktoré niekedy vyústili do vytvárania privilegovaných úkrytov pre flirt. Vytvárali aj také veci, ako boli *kútiky lásky*, kde tí istí jednotlivci sa mohli legálne zaoberať nádherou a nelegálne dôsledkom krásy. Niektorí boli zjavne morálne nebezpeční vo vznešenom sentimentalizme, ktorý sa mohol skončiť až zvrátenosťou. Mali charakteristické prvky južnej romancy, ktorá bola v skutočnosti už výrazom duchovnosti v tom zmysle, ako k duchovnosti vedie pesimizmus herézy.

Láska u trubadúrov nebola vždy živočišna, niekedy bola taká vznešená, ako keby bola len alegorická.

Čitateľ by si mal osvojiť názor, že dáma je tým najkrajším, čo môže na svete jestvovať, len občas ho môže kváriť pochybnosť, či naozaj jestvuje.

Boží žonglér

Keď FRANTIŠEK Z ASSISI a jeho ešte svetskí spoločníci putovali s divadlom poézie cez mestečká a dediny, ľudia ich nazývali *trubadúri*. Keď niečo podobné robil František už so svojimi duchovnými bratmi, ľudia ich nazývali *žongléri Boží*.

DANTEHO BEATRICE

Aj Dante prevzal niečo od trubadúrov. Dôkazom sú jeho kritické spory o ideáli ženy.

Vieme, že Beatrice nebola jeho manželka, ale je isté, že nebola ani jeho milienka. Jeho kritickí súčasníci tvrdili, že nebola ničím iným, než múza.

Myslím si, že myšlienka o Beatrici ako o alegorickej postave je nepravdivá. Každý, kto si prečítal Danteho *Nový život* a bol zamilovaný, tento názor podporí. Bolo by totiž veľmi nereálne vytvoriť si predstavu, že v týchto stredovekých hrách sa zvyrazňovalo len niečo abstraktné alebo scholastické. Napriek tomu, že išlo o veľké a duchovné vášne, možno tvrdiť, že išlo o prudké vášne. Títo ľudia sa chceli cítiť nielen abstraktnými, ale aj reálnymi milencami.

UMELEC I KOMIK

Tu treba povedať, že František hovoril rečou trubadúrov, a hovoril ňou aj vtedy, keď básnil o svojej dáme, ktorej dal meno *chudoba*.

Treba zdôrazniť, že umelecké smerovanie svätého Františka nie je spojené ani tak s pojmom *trubadúr* ako s pojmom *žonglér*, klaun. Na vysvetlenie treba dokresliť činnosť umelcov *zábavných vied*.

V reálnych činnostiach klaun sa podstatne odlišoval od trubadúra aj vtedy, keď ho predstavovala jedna, tá istá osoba. V najlepších prípadoch išlo vždy o dvoch ľudí, ktorí by chceli svetom kráčať spoločne ako druhovia v zbrani či spoločníci v umení. Žonglér bol vlastne umelcom i komikom.

Tento pojem vysvetľuje napríklad príbeh o žonglérovi Taileferovi v bitke pri Hastingsse, ktorý začal spievať o smrti Rolanda, súčasne tasil meč a narábal s ním ako čarodejník s loptičkou.

Svätého Františka považovali aj za klauna, ako v legende *Klaun našej panej*, v ktorej sa klaun postavil na ruky dolu hlavou pred obrazom Blahoslavennej Panny; natešený sa jej chcel, spo-

lu s celým nebeským spoločenstvom, takto poďakovať.

SLUHA DVOCH PÁNOV

Asi si vieme predstaviť, ako sa zabávala stredoveká spoločnosť pri veršoch o láske, dokážeme si predstaviť, ako sledovala kúsok klaunov v komickej vyhranenosti vybrané smery zábavy a satiry. Slávna stredoveká romanca očakávala, že ju napíše dvojica autorov, putujúcich svetom pešo. Ale ak jestvuje čo len jedno jediné miesto, kde možno nájsť františkánskeho ducha aj mimo františkánskej histórie, tak tým miestom je legenda *Klaun našej panej*. Keď sv. František pomenoval svojich nasledovníkov *žongléri Božími*, mal na mysli obsah onej legendy.

Pravda o svätom Františkovi z pohľadu historika sa skrýva niekde v prechode od ambície trubadúra k hrám žongléra ako v parabolickom prirovnaní. Z dvoch uvažovaných prípadov – potulných pevcov, alebo zábavných hercov – náš žonglér bol pravdepodobne sluhom oboch, alebo aspoň druhou figúrkou. František tak ako hovoril, tak skutočne aj myslel, keď povedal, že našiel tajomstvo života, a to bolo v princípe byť sluhom alebo druhoradým človekom. Išlo mu v podstate o úsilie nájsť seba v podobe sluhu, v službe oslobodenia, ktorá ústi do bezstarostnosti. Týmto úsilím sa pridrižoval nosnej podmienky na zaradenie medzi žonglérov, za ktorú sa považovala bezstarostnosť. Klaun chcel byť slobodný, ak knieža bolo pannačné. Ukázal, ako sa dá byť klaun v službe, ktorá je úplnou slobodou.

Prirovnanie k dvom básnikom či potulným pevcom bol najlepší františkánsky návod na zmenu myslenia srdcom. S touto predstavou sympatizuje aj moderný svet. Vzdávam sa úsilia preniknúť do podstaty tohto návodu. Pre mnohých ľudí je taká vzdialená, že ju považujú za obrátenie sveta naruby.

GILBERT K. CHESTERTON
(Z knihy *Svätý František z Assisi*)

Dvorská láska

Trubadúri boli výnimočný kultúrny zjav svojej doby. Ich piesne v sebe skrývajú krásu, zmysel pre formálnosť a virtuozitu. Najpodstatnejšie však je, že vytvorili a rozpracovali jeden z najvýznamnejších a najtrvalejších idealizmov – kurtoáziu. Zrodil sa tak nový estetický ideál, odlišný od predchádzajúcich a významnou mierou inšpirujúci tie nasledovné.

Thibaut de Champagne

Tej sily niet, čo jej by zbránila,
aby som pre ňu všetkého sa vzdal;
z nej viala smrť i radosť spanilá,
prv neviem, ktorá - keď som pred ňou
stál.

Jej oči hneď mi neprinesli žiaľ –
no potom ma tak sladko zranila;
ľúbostnú túžbu v srdce vyryla
a táto rana je v ňom doposiaľ.

Tá veľká rana stále narastá
a žiaden lekár nemá na ňu masť!
Veď len ak by jej dotkla sa raz tá,
čo do srdca mi vyslala tú strasť;
smrteľná rana mohla by sa zrásť –
a to je všetko, čo chcem od šťastia!
No sotva hrot sa vyňať späť zas dá,
keď v srdci tkvie tá najostrejšia časť.

Jaufre Rudel

Kto iný by mi dušu hrial
než táto láska d'aleká?
Nie ani ošiaľ nad ošiaľ,
nie zblízka ani zďaleka!
Má toľko vnád a krásnych vlôh,
že v saracénskych žalároch
rád budem pri nej tráviť čas!

Boh, čo mu patrí chvála chvál
i moja láska d'aleká –
kiež by mi raz už uzrieť dal
tú moju lásku z ďaleka.
Tam v záhradách jas očí dvoch
mí každý kút a každý roh
prečarí v palác samých krás.

Viliam Akvitánsky

Les jarou slastne zmámený
má lístie zas – a v šumení
závodí s ním i vtáčkovia,
keď vánok sladko zaveje:
nech človek žiaľ svoj pochová
a z túžob k šťastiu dospeje.

Guiraut Riquier

Nemám dosť vlôh, by som vám podal
zvesť,
koľko má cti a dobra moja pani:
nemožno viac ho pridať štedrej dlani;
nuž, z akých chvál jej veniec môžem
splieť?

Je pre mňa česť, ak spanilý jej brost
nocou i dňom smiem chváliť na výsosť,
veď žiaden hriech ma dotiaľ neobkľúči,
kým v duši mi jej sladké meno zvučí.

Bernart de Ventadorn

Môžem chodiť zoblečený
do posledných nití,
severák ma darmo plieni,
keď ma láska štíti.
No len blázon zjavíť mieni
svoje intimity.
Preto vždy sa skrývam v tieni,
keď ma túžba schytí:
tú krásnu, čo mám rád,
poprosiť o pohľad –
ktorý nedám za poklad
v hradbách Pisy skrytý.

Bertran de Born

Tak rád mám hravý jarný čas,
čo privolá i list i kvet
a som tak rád, keď čujem hlas
rozhlaholených vtákov znieť,
až hučí háj i stráne;
a blaží ma, keď vidím pláň
a na nej šiator, s šiatrom stan;
a srdce priam mi planie,
keď rytierom sa leskne zbraň
a šikmi v zbroji kvitne stráň.

A radosť mám z tej skazy skáz,
keď prchá ľud i s množstvom čried
a zajasám, keď vidím zas
za hliadkami hneď voj sa skvieť;
a rád som zvrchovane,
keď vidím hrad a hnať sa naň
udatný voj jak uragán,
čo k priekopám si stane
a diery väčšie od tých brán
otvára v hradbách dokorán.

Guilhem Montanhagol

Každý milý mal by chcieť
slúžiť láske rád a hneď:
Láska nie je hriešny pád,
cnosťou je, čo krásli vzhľad,
z dobrých zmetie i tú smet'
a zlých pred zlom zháči,
až ich preinačí;
cudnosť v nej má prazáklad,
veď kto chápe Lásku – ten
dobro koná deň čo deň.

Preložil VILIAM TURČÁNY

Nad trilógiou *Ježiš Nazaretský*, ktorú začal písať kardinál a dokončil pápež

O tajomstvách Ježišovho života

Čo dnes môže povedať kresťanstvo o základných otázkach ľudského bytia? Podľa Benedikta XVI. odpoveď bezprostredne súvisí s otázkou: Kto je Ježiš Nazaretský? Vynikajúca trilógia *Ježiš Nazaretský*,

ktorú začal písať ako Joseph Ratzinger a dokončil ju ako pápež Benedikt XVI., završuje celoživotné literárne dielo jedného z najvýznamnejších teológov moderných čias.

Joseph Ratzinger – Benedikt XVI. vytvoril trojzväzkové dielo „o tajomstvách Ježišovho života“ (II. diel, s. 8). Písal ho ako veriaci kresťan, no nie ako pápež, čo potvrdzuje poznámkou, že predmetná kniha nie je aktom učiteľského úradu, ale je výrazom osobného hľadania (I. diel, s. 17). Toto hľadanie, skúmanie, poznávanie, putovanie bolo dlhodobé. Až v roku 2003 začal autor knihu postupne zostavovať, pričom najprv vznikol zväzok predstavujúci Ježišovo verejné účinkovanie od krstu v Jordáne po Premenenie, potom napísal kapitoly druhého zväzku, zachytávajúce úsek Ježišovho života od vstupu do Jeruzalema až po Zmŕtvychvstanie, a napokon uzrel svetlo sveta prólog s podtitulom Ježišovo detstvo.

PRELÍNANIE

Ruptúra v chronológii vyplynula zo situácie autora. V predslove k prvému dielu píše: „Keďže neviem, koľko času a síl mi ešte bude daných, rozhodol som sa ako prvý diel tejto knihy uverejniť prvých desať kapitol“ (s. 17). Šlo teda o to, aby prednostne objasnil hlavný rozmer Ježišovho pôsobenia, rozhodujúci z hľadiska viery. Skrátka, zoči-voči plynúcemu času chcel autor povedať, vydať zo seba najprv to, čo považoval za naliehavšie: priblíženie osoby a posolstva Ježiša Krista v jeho verejnom účinkovaní, a tak sa opis detstva dostal na koniec.

Táto skutočnosť však nadobudla nový zvláštny význam. Časť knihy napísaná a vydaná ako posledná sa stala prvou, stala sa prólogom, tvorí akúsi „pred-

sieň“ celého diela. A môžeme ísť ďalej, môžeme povedať, že ide aj o poukaz na prelínanie časových a nadčasových prvkov či motívov. Toto prelínanie prechádza celým textom ako ponorná rieka.

SPOLOČENSTVO S OTCOM

Priblížme si základný zámer knihy slovami autora: „S istou dávkou zveličenia by som mohol povedať, že som sa pokúšal objasniť skutočného Ježiša“ (II. diel, s. 8). A na inom mieste: „Chcel som sa pokúsiť o to, aby som Ježiša evanjelií predstavil ako skutočného Ježiša, ako historického Ježiša v pravom zmysle slova... Domnievam sa, že práve tento Ježiš – Ježiš evanjelií – je historicky zmysluplnou a hodnovernou postavou“ (I. diel, s. 15). Inak povedané, ide tu o teologické vykreslenie postavy a posolstva Ježiša Nazaretského, pričom je daný dôraz na jeho spätosť s Bohom. Autor konštatuje, že bez uvedomenia si a prijatia Ježišovho spoločenstva s Otcom nemožno ničomu porozumieť. Bez ukotvenia v Bohu zostáva Ježišova postava neobjasniteľná a nevierohodná.

VIERA A ROZUM

Joseph Ratzinger v predslove k jednotlivým zväzkom píše aj o metóde, ktorú si zvolil, keď sa pustil do práce na tejto trilógii. Vychádzal z toho, že kresťanská viera sa vzťahuje k skutočnému historickému daniu, nehovorí len o symboloch, ale predovšetkým o reálnom Božom vstupe do dejín – Ježiš predsa žil v konkrétnom, identifikovateľnom časopriestore. Sama viera si preto vyžaduje overenie, rozumové zdôvodnenie, doslova – ako čítame – pod-

robenie sa historicko-kritickému skúmaniu.

Pozitivistická hermeneutika má však svoje hranice. Ak sa výklad *Bible* nemá vyčerpávať v stále nových hypotézach, musí sa pridržať teológie: „Kto chce Sväté písmo chápať v duchu, v ktorom bolo napísané, musí brať na vedomie obsah a jednotu celého Písma“ (I. diel, s. 12). A pritom treba vziať do úvahy živú tradíciu Cirkvi i stáročnú skúsenosť viery.

Áno, ide tu o spojenie viery a rozumu, o pravdu viery, o celistvé poznanie, a to nemôže vychádzať len z historicky podmienenej a obmedzenej racionality, ale potrebuje tiež isté rozhodnutie týkajúce sa mravného, duchovného rozmeru života: „Toto rozhodnutie viery však nesie v sebe ratio – historické porozumenie – a to umožňuje zbadáť vnútornú jednotu Svätého písma a tým aj nanovo chápať jeho jednotlivé etapy bez toho, aby im vzalo ich historickú originalnosť“ (I. diel, s. 12).

BOŽÍ ZÁSAH DO DEJÍN

Objasnili sme si okolnosti vzniku diela i autorskú koncepciu, priblížme si teraz samotný obsah, pokúsme sa ho zhrnúť do niekoľkých viet či odsekov. Bude sa pritom pridržať chronológie Ježišovho pozemského života – pravdaže s vedomím, že z hľadiska viery nie sú dátumy a termíny podstatné. Ježiš Kristus prekračuje dejiny, každé uvažovanie o ňom zasahuje do minulosti, prítomnosti aj budúcnosti. Vo viere sa prelína časové a nadčasové.

Skúšobným kameňom našej viery je priamy Boží zásah do dejín, do mate-

riálneho sveta – narodenie Ježiša z Panny a zmŕtvychvstanie. Povedzme otvorene, z hľadiska dnešnej mentality sú to škandálne tvrdenia: ak však Boh nemá moc nad hmotou, nie je Bohom! Skutočný živý Boh ako všemohúci stvoriteľ má moc aj nad prírodou. Tu nejde o nič nerozumné ani protirečivé, zdôrazňuje autor, Božia stvoriteľská sila „preniká celé bytie“ (III. diel, s. 56).

Ježiš prišiel na svet ako živé Božie Slovo a stal sa znamením, ktorému mnohí odporujú. Tento odpor je v konečnom dôsledku odporom voči Bohu: „Boh je láska. Lásku však možno aj nenávidieť, keď si vyžaduje prekročenie seba samého. Láska nie je romantický pocit blaženia...“ (III. diel, s. 81). Teológia svetla a slávy je späť s teológiou kríža.

CEZ DEJINY K CHÁPANIU

Autor, zamýšľajúc sa nad jednotlivými časťami Písma, ktoré hovoria o Ježišom živote, kladie si otázku, či ide o udalosti, ktoré sa naozaj stali, alebo či ide len o teologickú meditáciu podanú vo forme príbehu. Vyjadruje pritom presvedčenie, že tu máme pred očami skutočné dejiny, ktoré sú však teologicky reflektované a interpretované, aby sme mohli hlbšie pochopiť tajomstvo viery. Záleží na postoji k Svätému písmu a ku kresťanstvu vôbec. Evanjelisti (svätopisci) nechceli čitateľov klamať. Spochybňovanie historickosti, respektíve pravdivosti biblických textov na podklade nejakých domnienok znamená prekračovanie kompetencií seriózneho bádania.

K životu patria rôzne skúšky. Aj Ježiš ako človek bol skúšaný a pokúšaný. Evanjelisti rozprávajú o diablových úkladoch, o pokušeníach, ktoré nepriamo poukazujú aj na to, čo má a čo nemá robiť spasiteľ sveta, aký je skutočný zmysel života. Pokušenie býva spojené s falošným apelom na morálku, predstiera možnosť čohosi lepšieho, humánnejšieho, pritom nás chce zväbiť ponukou moci, slávy a bohatstva. Lenže Ježiš Kristus ohlasuje Božie kráľovstvo, nie ľudské, a „kto tvrdí, že dokáže zriaďiť dokonalý svet, prítakáva Satanovu podvodu a vydáva svet do jeho rúk“ (I. diel, s. 61).

BLÍZKOŠŤ BOHA

Hľadáme spolu s autorom odpoveď na otázku, čo vlastne priniesol Ježiš, čo dal národom zeme. A nachádzame v jadre jednoduchú odpoveď: priniesol univerzálnosť viery a prisľúbení, skrze seba nám, celému ľudstvu, ukázal Boha. A to je podstatné, lebo človeka najviac ohrozuje trufálny pocit sebestačnosti. Bez lás-

ky k Bohu niet lásky k človeku. Kresťan vie, komu uveril: „Boh nie je vzdialený neznámy. Ukazuje nám svoju tvár v Ježišovi“ (I. diel, s. 145). Vďaka Ježišovi môžeme Boha nazývať Otcom.

Najväčším problémom dejín je to, že ľudia nie sú zmierení s Bohom – mlčiacim, tajomným, a predsa prítomným a do istej miery poznateľným. V rozhodnutí veľkňazov a starších (židovskej veľrady) o Ježišom usmrtení sa prekrývajú dve vrstvy: „Na jednej strane oprávnená starosť o ochranu chrámu a ľudu a na strane druhej egoistické pachtenie vládnucej skupiny po moci“ (II. diel, s. 167). Ľudia, ktorí sa rozhodli Ježiša ukrižovať, sa stali v konečnom dôsledku vykonávateľmi Božej vôle, hoci ich osobná motivácia nebola zrejme čistá.

ZMŔTVYCHVSTANIE

Ježišovou smrťou sa skončil čas chrámu a zvieracích obiet. Na ich miesto nastupuje „obeta na spôsob slova“, čiže „kult v podobe slov, kult primeraný rozumu“ (II. diel, s. 84). Ježiš na kríži vedel, že vstupuje do spoločenstva s Otcom. Jeho zmŕtvychvstanie prelamuje dejiny a otvára ich eschatologickú dimenziu, no v dejinách pritom zanechalo stopu: „Preto môžu svedkovia o ňom svedčiť ako o udalosti úplne novej kvality“ (II. diel, s. 267). Tieto svedectvá vypovedajú o niečom, čo presahuje všetky skúsenosti, no pritom je čímisi reálnym.

Autor sa nevyhýba otázke, či je vôbec zmŕtvychvstanie možné, či to neprotirečí rozumu. Môžeme my, moderní ľudia, pokladať svedectvá evanjelistov za dôveryhodné? Na danú otázku odpovedá, vyslovujúci presvedčenie, že kresťanská viera neprotirečí vedeckým danostiam, svedectvá o zmŕtvychvstaní

nespochybňujú to, čo jestvuje, hovoria o inej dimenzii skutočnosti, ktorú ľudstvo predtým nepoznalo. A Boh – stvoriteľ všetkého – predsa môže stvoriť niečo nové, iné, nečakané, nami nepoznané. A to, že skutočnosť zmŕtvychvstania bola zjavená len relatívne malej skupine ľudí, toto prevrátenie proporcií, patrí k Božím tajomstvám: „To, čo je veľké a mocné, je v konečnom dôsledku malé. A naopak, maličké semienko je v skutočnosti čímisi obrovským“ (II. diel, s. 241).

PREHLBENIE

Dostávame sa k Ježišom nanebovstúpeniu a k vzniku prvotnej Cirkvi: „To, že Ježiš sa vzdialil v oblaku, neznamená, že prešiel na iné miesto kozmu, ale že vstúpil do Božieho bytia a tak má účasť na Božej mocnej prítomnosti vo svete“ (II. diel, s. 278). Kristus skrze Cirkev účinkuje v dejinách. Náš čas je prípravou na jeho druhý, definitívny príchod: „Vo viere vieme, že Ježiš nad nami drží svoje ruky rozpäté v geste požehnaní. A toto vedomie je trvalým základom kresťanskej radosti“ (II. diel, s. 284).

Kniha Josepha Ratzingera – Benedikta XVI. o Ježišovi Nazaretskom môže prispieť k prehĺbeniu našej viery – napriek tomu, alebo práve preto, lebo nejde ľahšou cestou proklamatívnych tvrdení, ale prediera sa húštinou otázok a námietok, reagujúc tak na situáciu súčasného človeka, poznačeného skepticizmom a malovernosťou. Viera potrebuje byť skúšaná!

JÁN MARŠÁLEK

Joseph Ratzinger – Benedikt XVI.: Ježiš Nazaretský, Trnava, Dobrá kniha, 2007 – 2011 – 2012

(Snímky: CNS)

V Žiline pribudne galéria so stálou expozíciou originálnych historických ikon

Ako sa človek vyvíjajúci softvérové systémy pre oblasť riadenia ľudských zdrojov a personalistiky dostane k ikonám?

Ikony som vnímal už dlhší čas. Pred piatimi rokmi som však dostal na Vianoce veľkú knihu o umení, vďaka ktorej som si ikony doslova zamiloval. Už v prvých kapitolách sa hovorilo o byzantskom umení a o ruských ikonách. Očarili ma Rubľovove ikony. Túžil som o ikonách vedieť viac. Čítal som články na internete, kupoval a študoval knihy o ikonách. Osobne mám rád ikony z viacerých dôvodov. Predstavujú staré kresťanské umenie, nosia v sebe nádherné príbehy a reč ich symbolov je jasná a zrozumiteľná každému, kto si nájde na ikony čas.

V tom čase ste už vlastnili nejakú ikonu?

Vtedy ešte nie. Až v roku 2012, na výlete v Ríme, sme si kúpili prvú starožitnú ikonu – *Matka Božia Horiaci Ker*. Bola to ruská ikona z 19. storočia. Natoľko sa mi zapáčila, že som si nechal napísať niekoľko súčasných ikon, ale stále ma to väčšmi ťahalo k starožitným. Prvá ikona si k sebe žiadala ďalšie a tie k nám zrazu začali prichádzať cez rôzne „náhody“. Keď sme mali doma už niekoľko ikon, deti začali proti mojej záľube protestovať, že vraj robím z domu kostol, že k nám nikto nepríde na návštevu... Netrvalo dlho a na ikony si tak zvykli, že keď k nám prišla návšte-

Podeliť sa s krásou

MILAN URBANÍK si zamiloval natoľko ikony, že sa rozhodol o ich krásu a hĺbku podeliť. V Žiline zorganizoval galériu so stálou expozíciou ikon, aby aj takýmto spôsobom napomohol evanjelizácii.

va, priamo ony vysvetľovali symboliku ikon. Považoval som to za zaujímavý spôsob šírenia evanjelia.

Predpokladám, že vám začali pribúdať ďalšie ikony...

To áno. Pribúdali postupne, až sme ich mali takmer plný dom. Bolo to úžasné! Plný dom Ježiša Krista, Matky Božej, anjelov, svätcov a výjavov z Biblie... V modlitbe sme si uvedomili, že táto nebeská krásu nie je len pre nás, že sa s ňou máme podeliť.

Tak vznikla myšlienka vytvoriť galériu s ikonami?

V podstate áno, aj keď to nebolo také jednoduché a zo dňa na deň. V konečnom dôsledku sme však začali hľadať priestor, kde by sa mohli ikony vystaviť pre verejnosť. Spočiatku to vyzeralo beznádejne, no spoločnosť HOUR „náhodou“ kúpila budovu a manažment súhlasil s vyčlenením jednej miestnosti na ikony. Keď sme prenášali ikony do nových priestorov, videl som v očiach našich detí slzy. Ťažko sa lúčili s ikonami.

Poskytli ste všetky ikony? Nenechali ste si doma ani *Matku Božiu Horiaci Ker*, vašu prvú ikonu?

Mali sme ten úmysel. Nenechali sme si doma napríklad ikonu *Vševidiace Božie Oko*. Jedna z dcér si ju tak obľúbila, že si ju žiadala ako dar k birmovke, a jej túžbu sme naplnili. Bolo mi ľúto, že ikonu nemôžu vidieť aj ostatní ľudia, tak som dcéru požiadal o zapožičanie ikony pre galériu a ona súhlasila. Teraz máme doma len niekoľko novo napísaných ikon.

Pristavme sa na chvíľu pri tých „náhodách“. Hovorí sa „pomôž si, člo-

veče, pomôže ti aj Pán Boh“. Nebolo treba tým „náhodám“ tak trochu aj pomôcť?

Áno, za každým výsledkom je určitá aktivita. Výsledok aktivity pokladám za „náhodu“ vtedy, keď je neočakávaný či neprimeraný vynaloženému úsiliu. Napríklad, že vianočný dar je dôvodom vzniku galérie. Za najdôležitejšia aktivitu v celom živote považujem modlitbu.

Ikony sú na jednej strane umelecké dielo, no na druhej strane, a to je aj ich podstata, sú spôsobom modlitby. Ako vnímali návštevníci ikony?

Krásu dokáže prilákať ľudí. V kráse je ukrytá pravda. A práve podstata ikon je dôležitá. Je zaujímavé pozorovať, ako sa pri ikonách človek mení. Bol rozdiel medzi tým, keď človek vstúpil do miestnosti s ikonami, a keď po hodinovej komentovanej prehliadke opúšťal sálu s ikonami. Po vstupe do miestnosti človek prestane vnímať čas a svet okolo seba. Človeku naozaj stačí krátky čas pri ikonách a upokojí sa, začne vnímať

» »

život v širších súvislostiach a to sa odzrkadlí na jeho tvári. A práve táto zmena podnietila vedenie už spomínanej spoločnosti HOUR vytvoriť v budove reprezentatívne priestory, kde by mohli vodiť nielen svojich zákazníkov, ale ktoré by boli prístupné aj pre širokú verejnosť.

Ale to už hovoríme o práve otváraní novej galérie...

Áno, presne to som mal na mysli. Teraz pondelok 4. apríla bude jej slávnostné otvorenie, na ktorom by sa mal zúčastniť a posvätiť ikony žilinský pán biskup Tomáš Galis. Galéria bude sídliť na Štefánikovej ulici 33 v Žiline, v budove spoločnosti HOUR. Od druhého dňa, to znamená od 5. apríla bude stála expozícia ikon prístupná širokej verejnosti, a to v pracovných dňoch od utorka do piatku, vždy od 9.30 do 17.00 h.

Keďže považujem ikony za viac, ako len za umelecké dielo, ale doslova za jeden zo spôsobov evanjelizácie, vstup do galérie je zadarmo. Navyše, s dobrovoľníkmi sme pre záujemcov zabezpečili aj komentované prehliadky.

Pribudnú do novej galérie z bývalej návštevnosti, v ktorej ste doteraz vystavovali ikony, nejaké nové? Súčasná expozícia prezentuje dvadsaťtri ikon od 16. po 19. storočie. Jedna ikona je rumunská, jedna grécka, päť bulharských a šesťnásť ikon pochádza z Ruska.

Do konca apríla by mali prísť ikony, ktoré sme kúpili vlani a potrebovali reštaurátorské oštenie. Veľmi sa na to teším. Tieto vystavíme pravdepodob-

ne na jeseň, keď budeme robiť reštauráciu výstavy. Chceme výstavu ikon pravidelne obmieňať, aby bola expozícia pre návštevníkov stále atraktívna. Ďalej tam chceme robiť aj prednášky s ikonopiscami a s odborníkmi, ktorí

majú blízko k tejto téme. A určite sa budeme modliť a čo najlepšie „počúvať“ Ducha Svätého, radcu na ktorého sa dá spoľahnúť.

Za rozhovor ďakuje PAVOL PRIKRYL (Snímky: archív M. U.)

**Objednajte si
dvojtyždenník o náboženstve a kultúre
VOX
Celý ročník
si môžete objednať
kedykoľvek v priebehu roka.
Neprídete tak nielen o jednotlivé čísla, ale ani o prílohy.**

**Ročné predplatné je 10 eur,
polročné 6 eur.**

**Do správy pre prijímateľa kvôli identifikácii platby
uved'te
priezvisko a adresu**

VOX
**Dvojtyždenník o náboženstve
a kultúre**

Vydáva Rada KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru
Adresa redakcie: Dvojkřížna 4,
821 06 Bratislava
ISSN 1339-3634
Vychádza dvojtyždenne v pdf podobe.
Cirkevný cenzor: ThLic. Zdeno Pupík, PhD

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikrýl
tel. +421 915 793 811,
e-mail: vox@prikryl.sk,
prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať
e-mailom alebo telefonicky:
vox.zdruzenie@gmail.com
+421 915 793 811
Číslo bankového konta:
SK03 0200 0000 0035 0204 0751